

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bc. ADÉLA TOMANOVÁ

Obor: Pedagogika – veřejná správa

II. ročník

KÁZEŇ VE ŠKOLE

(srovnání kázně na základní škole ve městě Hodonín a obci Ratíškovice)

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. PaedDr. Václav Klapal, Ph.D.

OLMOUC 2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Kázeň ve škole (srovnání kázně na základní škole ve městě Hodonín a obci Ratíškovice)“ vypracovala samostatně a že jsem použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne

.....

podpis

Děkuji PhDr. PaedDr. Václavu Klapalovi, Ph.D. za jeho cenné rady a připomínky, které mi jako vedoucí poskytoval při zpracovávání mé diplomové práce.

Dále chci také poděkovat ředitelům, učitelům, metodikům prevence, žákům základní školy v Ratíškovicích a Hodoníně za spolupráci při realizaci výzkumné části.

V oblasti spolupráce na realizaci výzkumné části bych rovněž ráda poděkovala všem dotazovaným respondentům, kteří mi v rámci průzkumu veřejného mínění odpověděli na moji otázku.

V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům, kteří mě podporovali po celou dobu mého studia.

„Nejlepšímu způsobu kázně učí nebeské slunce, které tomu, co roste, dává 1. vždy světlo a teplo, 2. často déšť a větry, 3. zřídka hromy a blesky, a i to jen k dobru toho všeho.“

J. A. Komenský

OBSAH

Úvod	7
I Teoretická část.....	9
1 Kázeň ve škole	10
1.1 Školní kázeň.....	10
1.2 Nutnost školní kázně.....	12
1.3 Přes minulost po současnost školní kázně	13
2 Projevy nekázně	16
2.1 Rušivé chování (vyrušování)	16
2.2 Záškoláctví.....	18
2.3 Šikana.....	20
2.4 Vandalismus a krádeže.....	21
2.4.1 Vandalismus.....	21
2.4.2 Krádež.....	22
3 Příčiny nekázně	24
3.1 Učitel a jeho autorita.....	25
3.2 Školní klima	27
4 Řešení nekázně.....	30
4.1 Metody diagnostikování nekázně.....	30
4.2 Prevence nekázně.....	31
4.2.1 Minimální preventivní program	33
4.3 Odměny a tresty jako regulátory chování	34
4.3.1 Odměna	34
4.3.2 Trest	36
4.4 Postup při řešení nekázně.....	38
4.4.1 Škola	38
4.4.2 Instituce spolupracující se školou	39
4.5 Žákovské a pedagogické desatero.....	40
5 Srovnání kázně na základní škole ve městě a na vesnici	44
5.1 Cíl výzkumu.....	44
5.2 Metodologie výzkumu	45
5.3 Výzkumné prostředí.....	45
5.3.1 Základní škola ve městě.....	45
5.3.2 Základní škola v obci	46

5.3.3	Sociální síť Facebook.....	48
5.4	Výzkumný soubor.....	48
6	Analýza výsledků výzkumu.....	49
6.1	Průzkum veřejného mínění.....	49
6.1.1	Četnost kázeňských opatření u žáků ve městě a u žáků na vesnici.....	51
6.1.2	Školní klima žáků devátých tříd, jakožto jeden z faktorů ovlivňující kázeň ve škole, na vesnici a ve městě.....	56
6.1.3	Vyhodnocení výsledků dotazníku.....	59
6.2	Shrnutí a vyhodnocení empirické části.....	66
6.2.1	Vyhodnocení výzkumných otázek.....	67
	Závěr.....	68
	Anotace.....	70
	Bibliografie.....	73
	Přílohy.....	76

Úvod

Kázeň ve škole je velice aktuálním tématem dnešní doby. Ve škole kromě nejznámějších kázeňských přestupků, jako je vyrušování nebo záškoláctví, již zcela běžně spatřujeme stejné problémy jako na ulici, a to drogy, kouření, alkohol, fyzické násilí a vandalismus. Výzkumy ukazují, že se nekázeň žáků ve škole projevuje stále více, u některých věkových skupin vzrostla o více než 100%, stížnosti učitelů jsou stále častější, kázeň se ocitá na neúnosné hranici. Čím to ale je, že je kázeňských problémů ve školách stále více? Proč jsou projevy stále brutálnější?

Jan Uher (1924, s. 149) uvádí, že „kázeň ve škole i rodině odpovídá poměrům, které vládnou ve společnosti v dané době.“ Dovolila bych si s ním plně souhlasit. Já totiž dnešní dobu spatřuji jako velice hektickou, kdy lidé pořád někam spěchají, honí se za penězi, nemají čas. Nemají čas věnovat se a naslouchat problémům a potřebám druhých, nemají čas ani chuť řešit své vlastní problémy, nemají čas na své děti, které to potřebují nejvíce, nemají čas si s nimi popovídat o jejich radostech a starostech, nedohlíží nad tím, jak prospívají ve škole a co dělají ve svém volnu. Možná bych ale mohla polemizovat, zda všechno je jen problémem doby, či někdy i do jisté míry pohodlím a leností rodičů.

Také massová média přispívají jistou měrou na kázeň, jelikož se v nich objevuje mnoho násilí a vulgárností, ale i „návodů“, jak získat to, co je zakázané. Zejména fenomén dnešní doby – počítač, se stal pro mnohé děti závislostí, kdy u něj stráví celé dny zavřené doma. Nevhodně mrhají svým volným časem, nehrají si spolu nebo nenavštěvují své kamarády. Když jsem byla malá, tak jsem přišla ze školy domů, převlékla se a šla si hrát s ostatními dětmi z okolí, kolikrát nás maminka volala, až už se stmívalo, ať jdeme domů na večeři a připravit se na další den do školy. Dnešní děti neví, co to je.

Často se také nestačím divit, čeho všeho jsou dnešní děti schopné, jak jsou vulgární a drzé, neochotné pomoci druhým, nemají respekt k ostatním lidem, natož tak k věcem. Běžně na ulicích potkáváme děti, které kopou a shazují popelnice, rozbijí dětská hřiště, lavičky v parku, čmárají po vchodech, nových fasádách, ale nikdo jim na to nic neřekne. Je to spíš strach nebo nezájem? Opravdu je nám už všechno jedno? A proč namísto toho, abychom z dětí vychovávali osobnosti vzdělané, rozumné, schopné postarat se sami o sebe, se zájmem a ochotou pomoci

druhým, tak z nich zatím vychováváme spíš individuality, které znají pouze svá práva, ale už ne povinnosti? Proč z dětí vychováváme sobecké osoby, které myslí jen na sebe a své potřeby? A proto jsem si vybrala toto téma „Kázeň ve škole“, protože mě tato problematika nenechává chladnou a ráda bych se o ní dozvěděla více a do větší hloubky.

Cílem mé diplomové práce bylo zkoumat specifika a rozdíly kázně u žáků ve městě a na vesnici. Proto jsem si vybrala dvě základní školy, jednu ve městě Hodonín a druhou v obci Ratíškovice, provedla jsem zde svůj specifický výzkum a výsledky pak vyhodnocovala a srovnávala.

Diplomová práce je členěna do šesti kapitol, čtyři jsou součástí teoretické části a dvě jsou součástí praktické části. První kapitola pojednává o školské kázní, objasňuje pojem školská kázeň, její funkce a popisuje současné pojetí kázně. Druhá kapitola se zabývá projevy nekázně, zde jsou podrobněji popsány a objasněny čtyři, u kterých se domnívám, že se nejčastěji vyskytují na českých základních školách. Patří sem rušivé chování, záškoláctví, šikana, a vandalismus a krádeže žáků. Třetí kapitola se věnuje příčinám nekázně, jsou zde vybrány stěžejní příčiny, jako je osobnost a autorita učitele, klima školy a volný čas dětí. Čtvrtá kapitola se zabývá řešením kázeňských přestupků, zejména prevencí nekázně. Pátá a šestá kapitola jsou kapitoly výzkumné a zaměřuje se na kázeň žáků na základní škole ve městě Hodonín a na základní škole v obci Ratíškovice, jejich součástí jsou šetření, zkoumající rozdíly mezi těmito školami v počtu a projevech kázeňských přestupků, množství napomenutí učitelů, důtek učitelů a ředitelů, snížených známek z chování. Dále je porovnáváno školní klima těchto škol, neboť právě to ovlivňuje kázeň žáků ve škole, sledovány jsou i činitelé jako respekt učitele a nuda ve škole, kteří ovlivňují kázeň.

Při zpracovávání diplomové práce jsem pracovala s odbornou literaturou, kterou jsem analyzovala a dávala do souvislostí, dále jsem využila metodu kvantitativního šetření, techniku dotazníku, analýzy školské dokumentace, zejména výročních zpráv škol a dokumentů kázeňských přestupků, které si vedou školní metodici prevence. Jednou z metod byl i průzkum veřejného mínění, kdy jsem položila otázku, která se týkala tvrzení o rozdílu mezi kázní na základních školách na vesnici a na základních školách ve městě. Získala jsem mnoho zajímavých a cenných informací a podkladů, které mi pomohly při zpracování této práce.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 Kázeň ve škole

V první kapitole se budeme zabývat kázní ve škole. Jako první si přesně definujeme, co je to školní kázeň, čeho přesně se problematika školní kázně týká a proč je kázeň ve škole tak důležitá. Také si osvětlíme, jaké je současné pojetí kázně ve škole oproti minulosti.

1.1 Školní kázeň

Nejdříve si objasníme pojem školní kázeň. O tom, že existuje celá řada definic kázně, není pochyb. Obecně však můžeme kázeň definovat jako „*vědomé dodržování zadaných norem*.“¹ Chování žáka ve škole se řídí dvěma normami: normou psanou (školní řád) a normou nepsanou (slovní pokyny vedení školy, učitelů a dalších zaměstnanců školy). Převédeme-li tedy obecnou definici kázně do prostředí školy, poté lze školní kázeň definovat jako „*vědomé dodržování školního řádu (eventuálně pravidel chování ve třídě) a pravidel (pokynů) stanovených učiteli, popřípadě ostatními zaměstnanci školy*“.²

Kázeňská opatření ve škole používáme proti žákům, kteří, jak už jsme se dozvěděli výše, nerespektují a porušují řád a pravidla, ne však z důvodu samotného provinění žáků za porušení, cílem není žáky jen potrestat za nežádoucí chování nebo jednání, ale aby k těmto prohřeškům nedocházelo opakovaně, aby si z toho vzali ponaučení.

O. Obst uvádí, že se školní kázeň projevuje dodržováním společenských a školních pravidel ze strany žáků. Zdůrazňuje, že by tato pravidla měli žáci dodržovat dobrovolně, z vlastní vůle, ne s úmyslem a důvodem toho, že jim přinesou nějaký prospěch nebo ze strachu. Žáci si musí být vědomi, že určité chování

---

¹ BENDL, S. *Kázeňské problémy ve škole*. Praha: Triton, 2011, s. 33.

² BENDL, S. *Kázeňské problémy ve škole*. Praha: Triton, 2011, s. 33-34.

a jednání je důležité, nutné a správné. Z toho tedy vyplývá, že „ve škole vychováváme žáky ke kázni, která by měla být uvědomělá“.³

Je velmi důležité, aby žáci pochopili, že učitelé užívají kázeňských prostředků pro jejich dobro, z důvodu toho, aby se ve škole dobře cítili, měli dobré vztahy, aby byly nastoleny vhodné podmínky pro výuku, a tím i plnohodnotné vzdělání. Poté může nastat i to, že sami žáci budou spatřovat potřebu kázně ve třídě. Jestliže však žáci tento smysl nepocítí a nebudou o něm pevně přesvědčeni, tak se negativně změní jejich postoje ke kázni, dochází k jejímu oslabení, nebo ztratí smysl úplně.

Pedagogický slovník uvádí, že: „Kázeň je vědomé, přesné plnění zadané sociální role, stanovených úkolů, určených činností, spojené s respektováním autority. V pedagogickém kontextu je kázeň chápána různými způsoby, např. jako jeden z cílů výchovy (autoritativní a direktivní pedagogické směry); jako prostředek k realizaci vzdělávání (tradiční škola); jako riskantní až nepřijatelný prostředek, ničící spontaneitu, tvořivost, individualitu žáka (směry vycházející z hnutí Nové výchovy, antiautoritativní směry). Praktické otázky kázně ve vyučování řeší různé tzv. strategie řízení třídy neboli managementu třídy, které zkoumají v rámci různých psychologických paradigmat metody prevence a řešení případů nežádoucího (neukázněného) chování ve škole.“⁴

Kázeň je pro žáky zcela běžně dosažitelná, nároky na ni však musí být adekvátní vzhledem k věku a individuálním zvláštnostem jedince. „Být ukázněný je v silách každého zdravého jedince, ovšem za předpokladu, že počet a náročnost norem, jakož i prostředky dosahování kázně jsou přiměřené věku a individualitě žáka, či studenta.“⁵

---

³ OBST, O. *Didaktika sekundárního vzdělávání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci 2006, s. 157-158.

⁴ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2009, s. 122.

⁵ BENDL, S. *Ukázněná třída, aneb, Kázeňské minimum pro učitele*. Praha: Triton, 2005, s. 211.

1.2 Nutnost školní kázně

O tom, že je kázeň ve škole nutná a důležitá, pojednává již J. A. Komenský ve svém díle Velká didaktika v XXVI. kapitole, která nese název „O školské kázni“, svědčí o tom jeho slova: „*Pravdivé je běžné české přísloví: Škola bez kázně, mlýn bez vody. Neboť odejmeš-li mlýnu vodu, musí se zastavit; zrovna tak odejmeš-li škole kázeň, všechno musí ochabnout.*“⁶

Nutnost kázně ve škole zmiňuje také Vladimír Konvička, podle něhož musí být chování žáků ukázněné proto, „*aby nedocházelo ve škole k úrazu, aby se nepoškozoval školní majetek, aby se neztrácely dětem ve škole různé věci, aby se usnadňoval co nejvíc školní provoz, aby se škola udržovala v čistotě a byla nezávadná hygienicky.*“⁷

Kázeň je ve škole potřebná nejen proto, aby se vytvořily vhodné podmínky pro práci a uskutečnění úspěšného vyučování, také aby chránila a navozovala pocit bezpečí pro žáky a učitele.

Kázeň ve škole je tedy důležitá hlavně proto, že plní funkci ochrannou, a to jak nad žákem, tak i učitelem. S. Bendl rozdělil tuto funkci do pěti bodů, na základě toho, čeho se ta která ochrana týká:

1. Kázeň jako ochrana ve smyslu bezpečnostním

- kázeň naplňuje jednu ze základních lidských potřeb – pocit bezpečí a jistoty, a to tím, že pomáhá bránit všechny účastníky školního života před šikanou, násilím či vulgárními útoky, a to jak žáka před spolužákem či celou skupinou spolužáků, tak učitele před žáky, což byl dříve jev zcela neznámý ba absurdní, v dnešní době na mnoha školách, bohužel, ale úplně běžný.

2. Kázeň jako ochrana ve smyslu výkonovém

- kázeň je podmínkou pro úspěšný začátek a průběh výuky, eliminuje časové ztráty způsobené nekázní a zvyšuje efektivitu učení žáků.

---

⁶ PATOČKA, J. a kol. *Vybrané spisy J. A. Komenského. Sv. I.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958, s. 229.

⁷ KONVIČKA, V. *Žákovská samospráva*, 1947, s. 16. in BENDL, S. *Jak předcházet nekázní, aneb, Kázeňské prostředky.* Praha: ISV, 2004, s. 158-198.

3. Kázeň jako ochrana ve smyslu hygienickém

- kázeň chrání před škodlivými vlivy, jako jsou kouření, drogy a alkohol.

4. Kázeň jako ochrana ve smyslu ekonomickém

- kázeň zabraňuje finančním ztrátám, které mohou vzniknout na základě vandalismu, ničením a poškozováním školního majetku či osobních věcí.

5. Kázeň jako ochrana ve smyslu prognostickém

- kázeň má přispívat ke zdravému růstu a vývoji člověka, chrání ho před sebou samým, a před jeho případnou budoucí kriminalitou.⁸

O velkém významu kázně hovoří S. Bendl ve své další knize, když uvádí, že *„kázeň patří k úhelným kamenům výchovy. Je páteří celého výchovného systému. Z hlediska školy představuje řád, resp. pořádek nezbytný k tomu, aby se žáci mohli efektivně učit, zároveň je však jednou z cílových kategorií výchovy, která se úzce váže k mravnosti.“*⁹

1.3 Přes minulost po současnost školní kázně

Otázka kázně je stará, jako lidstvo samo, což platí i o instituci školy a problematiku kázně v ní. Historie nám dokazuje existenci souvislosti mezi kázní ve společnosti a kázní ve škole, kdy porušení daných norem bylo vždy spojeno se sankcemi, jež se měnily postupně s vývojem společnosti. Ještě ve středověku bylo užíváno tvrdých fyzických trestů i vůči dětem, postupem času však začalo docházet k jejich zmírňování, opouští se od krutých, někdy až nelidské trestů, nastává přechod k tzv. laskavé kázní. Z počátku byla tedy disciplína udržována silou a donucováním, postupně se přecházelo k objasňování a k přesvědčování.

Současná společnost klade velký důraz na sebekázeň, sebeovládání, sebevýchovu, zodpovědnost za své vlastní chování a činy, za způsob života, a tím i spojenou budoucnost a životní osud. Je potřeba, aby si byl jedinec vědom své vlastní zodpovědnosti za neúspěchy a neobviňovat z nich nikoho jiného, než pouze sám sebe. *„Na rozdíl od dřívějšího pojetí kázně jako prostředku k omezování svobody*

---

⁸ BENDL, S. *Kázeňské problémy ve škole*. Praha: Triton, 2011, s. 27-32.

⁹ BENDL, S. *Školní kázeň: metody a strategie*. Praha: ISV, 2001, s. 241.

*dítě se dnes kázeň chápe jako prostředek k ovládnutí sama sebe.*¹⁰ Z toho tedy vyplývá fakt, že výchova, její cíl a způsob jeho naplňování, neleží pouze na bedrech vychovatele, ale je věcí i vychovávaného, což patřilo a opět patří mezi požadavek novověké výchovy.¹¹

Smysl současné kázně není spatřován jen v pasivním dodržování pravidel a stanoveného řádu. Žák by se měl nejenom slušně chovat, ale kázeň ve škole podporovat a budovat (zastat se spolužáka, kterému je ubližováno, upozornit na negativní chování spolužáků, apod.), což je považováno za tzv. „pravou“ či „ideální“ kázeň. Významná může být také spoluúčast žáků při tvorbě pravidel nejen v rámci třídy a jednotlivých předmětů, ale také školního řádu. Děti se tak učí zodpovědnosti za své činy, chování a jednání, více tato pravidla dodržují, neboť jsou to i jejich „vlastní“ pravidla.¹²

Odpovědnost za chování žáků ve škole má nejen rodina, ale také škola. Učitelé ve škole plní jak funkci vzdělávací, tak funkci výchovnou. Rodina však nemůže od školy požadovat a očekávat, že jejich dítě zcela převychová, či snad dokonce svou výchovnou funkci zcela přenechávat.

K dosažení kázně se v současné době již nepoužívají výlučně tradiční výchovné prostředky jako je odměna a trest, příkazy, zákazy apod. Pro moderní výuku je významný průnik alternativních metod (projektová výuka, kooperativní učení, skupinová práce aj.) do školy, jež výrazně posilují žákův zájem o učivo, nesou s sebou prvky posilující žákovu samostatnost, zodpovědnost a sebevědomí a vedou ke slušnosti a ohleduplnosti.¹³

Kázeň je se vyvíjí postupně a je to dlouhodobý, v podstatě nikdy nekončící proces. Ve spojitosti s rozvojem kázně mluvíme o tzv. „výchově ke kázni“.¹⁴

---

¹⁰ BENDL, S. *Ukázněná třída, aneb, Kázeňské minimum pro učitele*. Praha: Triton, 2005, s. 51.

¹¹ BENDL, S. *Školní kázeň v teorii a praxi*. Praha: Triton, 2011, s. 36.

¹² BENDL, S. *Školní kázeň v teorii a praxi*. Praha: Triton, 2011, s. 37.

¹³ BENDL, S. *Školní kázeň v teorii a praxi*. Praha: Triton, 2011, s. 38.

¹⁴ BENDL, S. *Kázeňské problémy ve škole*. Praha: Triton, 2011, s. 35.

Z dlouhodobého hlediska se pohled na kázeň ve škole mění v tom smyslu, že zatímco dříve se děti musely přizpůsobovat škole (školní kázi, stylu výchovy, typu výuky, organizačním formám vyučování), dnes se škola naopak spíše přizpůsobuje dětem.¹⁵

---

¹⁵ BENDL, S. *Kázeňské problémy ve škole*. Praha: Triton, 2011, s. 35.

2 Projevy nekázně

Projevů nekázně existuje celá řada, od drobnějších prohřešků, jako je hluk a vyrušování v hodinách, nepozornost, nepořádnost, lhaní, přes závažnější vulgárnost a sociálně patologické jevy jako je záškoláctví, krádeže, užívání návykových látek, závislost na tzv. virtuálních drogách a patologické hráčství, také nošení zbraní nebo nebezpečných předmětů do školy, až po ty kruté a bolestivé, jako je rasistické a xenofobní chování, netolerance, dále pak násilné chování, agrese a šikana, což nejenže bolí fyzicky, ale často i psychicky a následky si oběť může nést dlouhá léta, ba dokonce navždy.

V následujících podkapitolách si vymezíme a popíšeme několik projevů nekázně, u kterých se domnívám, a výzkumy tomu nasvědčují, že se na českých základních školách objevují nejvíce a jsou tak největším problémem.

2.1 Rušivé chování (vyrušování)

S rušivým chováním se učitelé ve svých hodinách setkávají neustále. Cangelosi uvádí, že *„chování žáka je rušivé tehdy, pokud jiným žákům brání v jejich snaze věnovat se žádoucí činnosti, nebo je k nespolupracujícímu chování povzbuzuje.“*¹⁶

Nejčastějším projevem je ruch nebo šum ve třídě, spolužáci se spolu baví, chichotají se, vykřikují, nebo skáčou do řeči učitelům i svým spolužákům. Mezi další projevy bych zařadila žákovský humor a s tím spojenou roli „třídního šaška“, kterou má v každé třídě některý z žáků, předvádí se a vždy využije každou příležitost pro pobavení třídy, ať už nějakým vtipem, nebo průpovídkou, či žertovnou poznámkou, která je „na místě“. Zábava a humor v průběhu vyučování je totiž známkou dobrého klimatu ve třídě, nemělo by dojít k jejich radikálnímu odstranění. Negativním projevem je vulgárnost, všeobecná nezdvořilost a násilné výpady v průběhu hodiny. Učitelé, jejichž žáci se chovají extrémně rušivě, mají vážné potíže s realizací výuky ve třídě a také s kázní.

---

¹⁶ CANGELOSI, J. S. *Strategie řízení třídy: Jak získat a udržet spolupráci žáku při výuce*. Praha: Portál, 1994, s. 25.

Následný výčet ilustruje, jak by se měl žák ve výuce slovně projevovat, aby nedocházelo k rušivým elementům, které by odváděly pozornost žáků a negativně ovlivňovali učitelovo působení. Tato komunikační pravidla žáka, kterými se mají žáci při výuce řídit, vymezuje slovenský profesor P. Gavora:

„Žák ve výuce má právo:

- *mluvit jen tehdy, když mu učitel udělí slovo,*
- *mluvit jen s tím, kdo mu byl určen,*
- *mluvit jen o tom, co mu bylo určeno,*
- *mluvit jen tak dlouho, jak mu bylo určeno,*
- *mluvit jen na místě, které mu bylo určeno,*
- *mluvit v pozici, která mu byla stanovena.*¹⁷

V oblasti prevence rušivého chování si učitel může vybrat z celé řady technik, které mu pomohou při prevenci rušivého chování, nebo si může aplikovat své vlastní, které se mu osvědčily. Uvedeme si některé z nich:

- Procházení celou třídou – učitel by měl procházet celou třídou a zjišťovat, jestli žáci nemají nějaké problémy, něčemu nerozumí, častokrát se totiž na učitele se svým problémem neobráť.
- Oční kontakt – učitel by měl navazovat oční kontakt se žáky, ale neměl by se na jednotlivce dívat příliš dlouho, to jen pouze v případě, nechová-li se žák podle jeho představ.
- Změna činnosti či tempa práce – některé děti potřebují pracovat odlišným tempem než ostatní, proto je vhodné tempo práce měnit.¹⁸
- Překrývání (overlapping) – schopnost učitele, která mu umožňuje věnovat svou pozornost více činnostem najednou, tedy učit žáky a přitom vyřešit problém rušivého chování jiného žáka, aniž by přetrhl „nit“.

---

¹⁷ GAVORA, P. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno: Paido, 2005, s. 31-32.

¹⁸ KYRIACOU, CH. *Klíčové dovednosti učitele*. Praha: Portál, 1996, s. 103.

- Aktivace skupiny – technika, která umožňuje udržet pozornost všech žáků, aniž by je učitel vyvolal. Učitel např. položí otázku, odmlčí se, protože nikdo neví, koho učitel vyvolá, jsou všichni žáci nuceni přemýšlet nad svou odpovědí.
- Přehled – vědomost o aktivitách všech žáků ve třídě.
- Hladkost a spád – plynulý, ničím nerušený přechod od jedné činnosti ke druhé bez přerušování výuky a ztráty soustředění žáků.¹⁹

2.2 Záškoláctví

Záškoláctví se má u žáků ve velké oblibě, ve škole je to věc poměrně zcela běžná a snad neexistuje žádná škola, ve které by žáci za školu nechodili. I když se tento jev vyskytuje více u žáků středních škol a je zde také čím dál populárnější, jak dokazuje reportáž ČT1 ze dne 12. 2. 2013 v pořadu Zprávy nesoucí název „Záškoláctví na vzestupu“, tak i na základních školách se jeho četnost vyskytuje v hojném zastoupení.

Podle definice pedagogického slovníku je záškoláctví „*zvláštní případ absentérství. Jev, kdy se žák úmyslně bez omluvitelného důvodu a bez vědomí, popř. souhlasu rodičů nezúčastňuje vyučování a zdržuje se mimo domov. Má zpravidla souvislost se školní neúspěšností žáka.*“²⁰

Předchozí definice uvádí záškoláctví, tak jak ho zná a představuje si ho většina lidí. Záškoláctví ale není pouze jev, kdy dítě jde za školu, aniž by o tom rodiče cokoli věděli. Nastávají i situace, kdy rodiče ne že nevědí, že dítě do školy nechodí, ale na záškoláctví se sami podílejí tím, že dobrovolně nechají žáka doma a napíší mu omluvenku. Další situace může nastat, když žák „hraje divadlo“, kdy předstírá různé bolesti, a přesvědčí tak své rodiče, že mu není dobře, ti ho tedy raději nechají doma. Jindy zas žák do školy přijde, jen tak aby mu byla zapsána přítomnost, v průběhu dne ale školu opouští. Extrémem bývá, kdy žák školu zcela sabotuje,

---

¹⁹ PASCH, M. a kol. *Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině - Jak pracovat s kurikulem.* Praha: Portál, 1998, s. 341.

²⁰ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník.* Praha: Portál, 2009, s. 382.

odmítá do ní chodit i přes nátlak rodičů. Tito žáci mohou mít špatné studijní výsledky, nebo se do školy bojí chodit kvůli špatným vztahům s některými ostatními žáky, mohou trpět různými depresemi apod. Zde však může nastat otázka, zda takovíto žáci opravdu trpí nějakým psychickým problémem, nebo jsou jejich rodiče pouze neschopní je k chození do školy přinutit.

Předchozí výčet projevů záškoláctví rozděluje Ch. Kyriacou do pěti kategorií:

- pravé záškoláctví,
- záškoláctví s vědomím rodičů,
- záškoláctví s klamáním rodičů,
- útěky ze školy,
- odmítání školy.²¹

Pokud se budeme zabývat důvody, proč se žák vyhýbá chození do školy, dospějeme k tomu, že příčin záškoláctví existuje několik, obecně lze však říci, že žák „svoji absencí signalizuje narušený vztah ke škole, konkrétně pak zpravidla k určitému učiteli a jeho předmětu, ke třídnímu kolektivu anebo ke skutečnosti, že škola je vždy spojena s prací a s hodnocením výkonu.“²²

Příčinou záškoláctví je to, že se žák bojí chodit do školy, cítí se být ohrožen. Má například strach ze špatné známky, neúspěchu, posměchu. Může se ale také bát některého ze spolužáků, který ho bije nebo slovně napadá, uráží, dělá si z něj legraci, tedy že ho šikanuje (o šikaně se více dozvíme v následující kapitole 2.3). Dalším faktorem může být to, že jsou na žáka kladeny velké studijní nároky, žák je poté přetížen a volí únik, aby si odpočinul. Za záškoláctví může také negativní vliv party a vrstevníků.

---

²¹ KYRIACOU, CH. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Praha: Portál, 2005, s. 44.

²² ONDRÁČEK, P. *Vyrušování, neposlušnost a odmítání spolupráce: podněty pro pedagogickou práci s žáky, kteří se chovají při výuce nápadně rušivě*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2001, s. 79.

Prevence záškoláctví může být úspěšná tehdy, „pokud bude ve výuce panovat atmosféra charakterizovaná:

- *zajímavým děním,*
- *spoluprací založenou na vzájemném doplňování se a podpoře,*
- *orientací na to, co kdo umí a na co si troufá,*
- *přátelskými vztahy,*
- *možnostmi zažít úspěšné zvládnutí práce (a to pro každého žáka!),*
- *pocitem jistoty pramenícím z faktu, že je normální neumět vždycky všechno.*“²³

2.3 Šikana

Šikana je podle mě asi nejzávažnějším kázeňským problémem dnešního školství. Jejímú výskytu se nevyhne žádná škola, proto by měla být každá škola připravena a dobře znát, jak ji odhalit a řešit, měla by být schopna jí čelit, ne ji bagatelizovat nebo přehlížet.

Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení definuje, že „šikana je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích, jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu.“²⁴

---

²³ ONDRÁČEK, P. *Vyrušování, neposlušnost a odmítání spolupráce: podněty pro pedagogickou práci s žáky, kteří se chovají při výuce nápadně rušivě.* Pardubice: Univerzita Pardubice, 2001, s. 80.

²⁴ Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení č.j. 24 246/2008-6, Čl. 1 Charakteristika šikanování, s. 1.

Šikana se projevuje v tom, že mezi útočníkem a jeho obětí není stejný poměr sil, agresor si vybírá oběti slabší než je on sám, které jsou lehce zranitelné. K šikanování nedochází spontánně, ale s jasným úmyslem ublížit a není jevem ojedinělým, ale útoky se zpravidla opakují. Oběti může být ubližováno jak po stránce fyzické, kdy dochází k tělesnému mučení a bití, tak po stránce psychické, kdy je oběť ponižována, slovně vulgárně zesměšňována a tato forma bývá pro oběti závažnější, neboť šrámy na těle se zahojí, ale na duši nikdy, nebo jen velice obtížně.

2.4 Vandalismus a krádeže

S vandalismem ve škole se setkáváme docela často. Nejběžnějším ukazatelem jsou různé nápisy, většinou vulgární slova, znaky a nesmyslné čmáranice na školním nábytku. Otázkou zůstává, z jakého důvodu si děti devastují prostředí, ve kterém tráví většinu svého času? Proč si neváží nového vybavení a musí zde ihned zanechat „svůj podpis“? K vandalismu dochází bez důvodu, jde o projev negativní pohnutky mysli.

Oproti vandalismu, který je patrný na většině škol, je krádež ve školách jevem méně častým. Zpravidla se jedná o odcizení mobilního telefonu nebo peněžního obnosu. Většina učitelů dětem radí, aby nenosily do školy cennější věci, stejně zmiňované mobilní telefony do výuky nepatří. Děti si musí na své věci dávat pozor, nenechávat mimo zorný úhel, nejradši je mít stále u sebe, aby nebyly „lákadlem“ pro případné zloděje. V obou dvou případech je vhodný a velmi účinný kamerový systém, který pomůže odhalit a dopadnout viníky.

2.4.1 Vandalismus

Ve škole se vandalismus projevuje ničením a poškozováním materiálního a technického vybavení školy, osobních věcí žáků a ostatních členů školního života. Žáci rozbíjí, ryjí nebo kreslí po školním nábytku, na hygienických zařízeních čmárají po dveřích, stěnách, demontují zásobníky, nebo toaletní papír a ubrousky na ruce záměrně po toaletách rozhazují. Zajímavostí je, což potvrzují oba ředitelé škol, na kterých jsem uskutečňovala výzkum, že na dívčích záchodech se tento problém vyskytuje častěji, než na chlapeckých, přitom by každý předpokládal pravý opak.

Příčinou může být, že žáci ventilují svou zlost, mnohdy se však jedinec vytahuje před ostatními spolužáky, ukazuje svoji sílu, snaží se získat obdiv či vyrovnat se druhým, snaha upozornit na sebe. Dalšími příčinami jsou nedostatek podnětné činnosti a nuda.²⁵

Nejběžnějším řešením v boji proti vandalismu je dozor o přestávkách, které bývají nejrizikovější, nebo zavedení již zmiňovaného kamerového systému. Žák je odpovědný uhradit škodu, kterou způsobil. Pokud je však v silách a schopnostech žáka, aby věc opravil vlastními silami, shledávám toto řešení za vhodnější a výchovné, než kdyby ji jen zaplatil.

2.4.2 Krádež

Krádež je závažným přestupkem, který výrazně ovlivňuje sociální vztahy dítěte v rámci celé školy. Viníci získávají pocit nedůvěry, spolužáci s ním omezují kontakt, nebo se s ním odmítají bavit úplně, v hodinách s nimi nejsou ochotni spolupracovat.

Proto je vždy nutné pokusit se neoprávněné přivlastnění cizí věci objasnit a reagovat na něj odpovídajícím způsobem. Učitel by měl vždy zjistit motiv krádeže, proč se žák uchýlil ke krádeži, co ho k tomu vedlo, také by se měl zamyslet nad mírou závažnosti krádeže, poté může volit vhodná opatření, kterými bude viník potrestán. Po takovém potrestání by měla být celá věc považována za vyřízenou a jedinec by měl dostat možnost vybudovat si opět dobré vztahy a důvěru ve škole, bez poukazování na tento čin.²⁶

Jako preventivní opatření by bylo vhodné, aby se ve škole i třídě omezila možnost krádeže tím, že žáci nebudou volně na stolech nechávat své věci. V rámci realizace výzkumné části mi při návštěvě jedné ze škol pan ředitel s radostí sděloval svůj úspěch, že zavedením zamykatelných skříněk pro každého žáka, místo předešlého klecového typu šaten, se výrazně snížil počet krádeží.

---

²⁵ MARTÍNEK Z., *Agresivita a kriminalita školní mládeže*, Praha: Grada, 2009, s. 21.

²⁶ ONDRÁČEK P., *Vyrušování, neposlušnost a odmítání spolupráce: podněty pro pedagogickou práci s žáky, kteří se chovají při výuce nápadně rušivě*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2001, s. 76-77.

Krádež může být způsobena řadou příčin, kterých si jedinec nemusí být ani vědom, jedná zkratovitě nebo bez schopnosti považovat svůj čin za špatný. Na většině krádeží má ale podíl prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Mezi příčiny patří vývojová nezralost nebo mentální retardace, kdy má jedinec sníženou schopnost sebeovládání, snížené morální úsudky. Další příčinou může být kleptomanie, což je neurotická porucha, která se vyznačuje nutkavým impulzivním kradením bez plánu či potřeby. Důvodem může být také šikana, kdy agresori pod pohrůzkou nutí oběť, aby něco ukradla. Sociální podmíněnost krádeže spočívá v tom, že chce jedinec v kolektivu dětí, např. party, získat určité postavení, nebo chce být její součástí. Krádež může být kompenzací neuspokojených potřeb a nedostatečného ocenění, kdy si dítě vyrovnává potřebu vlastní váženosti, důležitosti, lásky, chce být přijat druhými. Nejhorším případem a krádeží v pravém slova smyslu je krádež plánovaná a promyšlená, která přináší zisk a obohacení pachatele.²⁷

---

²⁷ MARTÍNEK Z., *Agresivita a kriminalita školní mládeže*, Praha: Grada, 2009, s. 96.

ONDRÁČEK P., *Vyrušování, neposlušnost a odmítání spolupráce: podněty pro pedagogickou práci s žáky, kteří se chovají při výuce nápadně rušivě*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2001, s. 76.

3 Příčiny nekázně

Nekázeň žáků je způsobena řadou vnitřních, vnějších a situačních faktorů, které se různě vzájemně kombinují a prolínají. Jelikož je každý žák individualita, nepůsobí stejné faktory na všechny žáky zcela stejně. Důležitou roli zde hrají výchova, zkušenost, temperament a charakter, zdravotní stav, citové rozpoložení a vlastní pohled na věc.²⁸

Klasifikací příčin nekázně existuje celá řada. Mezi jednu z nich patří rozdělení B. Rotterové, která činitele rozhodující o ukázněnosti jedince třídí do dvou základních skupin, kterými jsou:

- **činitele individuálně psychologické povahy** – vrozené a získané psychosomatické vlastnosti osobnosti, úroveň nadání, zdravotní stav, intelektuální, citová a sociální zralost,
- **činitele sociologické povahy** – působení společenského prostředí.²⁹

Hlavní činitele, kteří působí na vznik školní nekázně, vymežil R. Čapek následovně:

- nedostatky ve výchově v rodině,
- nevhodné vedení vyučování,
- osobnost učitelů a jejich chování,
- poruchy chování, poruchy učení a jiné,
- únava žáků,
- násilí v médiích a počítačových hrách,
- žáci neakceptují nastavený řád a pravidla,
- pokřivená komunikace mezi žákem a učitelem.³⁰

---

²⁸ BENDL, S. *Kázeňské problémy ve škole*. Praha: Triton, 2011, s. 73-74.

²⁹ ROTTEROVÁ, *Kázeň a problematika jejího utváření*. Praha: Universita Karlova, 1973, s. 138.

³⁰ ČAPEK, R. *Odměny a tresty ve školní praxi*. Praha: Grada, 2008, s. 20-28.

Činitele neboli faktory, kteří se mohou podílet na neukázněném chování žáků ve škole, rozdělil S. Bendl do těchto devíti skupin:

- **Faktory biologické** – vrozená agresivita, odchylky stavby a funkce nervové soustavy, hladina testosteronu a serotoninu, temperament, autismus, porucha pozornosti spojená s hyperaktivitou.
- **Faktory duchovní** – absence smyslu života, postoje k zákonům, převládající hodnotová orientace.
- **Faktory sociální** – rodina, škola, kamarádi, skupinová dynamika třídy, příbuzní, sousedé, širší komunita, kriminalita ve společnosti, mediální násilí.
- **Faktory biologicko-sociální** – obecná inteligence, sociální inteligence, citová a sociální zralost, zdravotní stav.
- **Faktory zdravotnicko-hygienické** – pitný režim, výživa, pohyb, odpočinek, potřeba spánku, teplo, světlo.
- **Faktory fyzikální** – počasí, atmosférický tlak, barva stěn ve třídě, architektura školy, řešení prostoru ve třídě, uspořádání nábytku, technické vybavení školy.
- **Faktory situační** – okamžitá atmosféra ve třídě, momentální nálada, přetíženost žáků ve výuce, událost v předchozí vyučovací hodině, nemoc, nudný výklad učitele, hospitace, hluk na ulici, nečekaný zápach, testování učitele, snaha upozornit na sebe, momentální školní neúspěch.
- **Faktory kombinované** – kombinace některých skupin faktorů.
- **Faktory neznámé.**³¹

3.1 Učitel a jeho autorita

Jak vhodně volit způsoby působení, chování a jednání pro udržení kázně ve třídě v určitých mezích, radí učitelům J. A. Komenský například tím, že mají být pro své žáky stálým příkladem a sami nemají dělat to, co neuznávají za vhodné od žáků, protože to by pak byly veškeré snahy učitele zcela zbytečné.³²

³¹ BENDL, S. *Kázeňské problémy ve škole*. Praha: Triton, 2011, s. 77-78.

³² PATOČKA, J. a kol. *Vybrané spisy J. A. Komenského. Sv. I.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958, s. 231-233.

Jedním z účelů kázně má být také to, aby učitel v očích žáků získal přirozenou autoritu, „*aby mohli i uměli milovat a ctít učitele*“³³. Učitel tak musí na jednu stranu přísně vyžadovat poslušnost, na druhou stranu musí být přívětivý, laskavý a vždy vyzařovat upřímnou náklonnost, aby ho žáci měli rádi a byli ochotni spolupracovat.

Pavelková konstatuje, že pro udržení kázně „*je nejlepší předcházet mu dobrými výchovnými postupy (motivace žáků, efektivní hodiny, dobrá organizace, dobrý vztah učitele a žáků – klima ve třídě, dodržování jasných pravidel atd.)*“³⁴. Kázně tedy učitel dosáhne vždy jen tehdy, pokud bude mít vhodně sestavený a podnětný plán pro výuku, tím pádem budou jeho hodiny přínosné a zajímavé. Dobrá organizační schopnost se projevuje dobře a jasně volenými systémy a pravidly ve třídě. A pro úplnost všeho je velice důležité příznivá atmosféra ve škole, která se vyznačuje přátelskými sociálními vztahy.

Všechno, co se uskutečňuje v interakci a komunikaci učitelů se žáky, podléhá pravidlům vymezujícím chování učitelů a žáků. Učitelé jsou tedy do značné míry omezováni souborem norem a konvencí, jak mají s žáky mluvit, jak je mají hodnotit, jak je mohou trestat, jak se jich mohou dotýkat atd. V rámci těchto obecně závazných norem se však projevuje **individualita učitelů**. Je dána věkem, pohlavím, temperamentem, zkušenostmi, sebehodnocením a jinými osobnostními vlastnostmi jednotlivých učitelů. Každý učitel tak vytváří v interakci s žáky ve třídě specifické edukační klima (psychosociální a komunikační). Edukační klima ve třídě je především výtvozem učitele, i když samozřejmě v součinnosti s žáky. Dalo by se říci, že pro kvalitu konkrétního učitele je jedním z nejvýstižnějších ukazatelů to, jaké klima v jeho třídách existuje.³⁵

---

³³ PATOČKA, J. a kol. *Vybrané spisy J. A. Komenského. Sv. I.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958, s. 232.

³⁴ PAVELKOVÁ, I. *Motivace žáků k učení: Perspektivní orientace žáků a časový faktor v žákovské motivaci.* Praha: UK, 2002, s. 58.

³⁵ PRŮCHA, J. *Učitel: současné poznatky o profesi.* Praha: Portál, 2002, s. 52.

Metoda Canterových – asertivní kázeň

Pro dobré zvládnání žáků ve třídě by měli učitelé využívat následovné zásady a techniky, které jim umožňují v klidu, ale pevně zvládat kolektiv ve třídě. Při této metodě učitelé:

1. *„Používají styl asertivního chování souvisejícího s výcvikem „trvání si na svém“ Pro asertivní chování je charakteristická otevřenost, přímost, spontánnost a přiměřenost.*
2. *Rozpoznávají neopodstatněnost důvodů pro omlouvání nespolupracujícího chování – aby se výmluvami žáků nedali odradit od vyžadování správného chování. Přítomnost některých negativních faktorů, které na žáky působí, je nezbavuje odpovědnosti za své vlastní chování.*
3. *Přesně vymezí, jaké chování bude vyžadováno a jaké naopak nebude tolerováno – jak se mají žáci chovat a jakému chování se vyhnout, jaké je žádoucí chování, jaké je nežádoucí chování*
4. *Vypracují plán pro povzbuzování spolupracujícího chování a eliminaci chování nespolupracujícího (konkrétní případy – např. plnění pokynů, práce dle zadání, neopouštění třídy bez dovození*
5. *Jsou vytrvalí a důslední v prosazování stanoveného plánu*
6. *Hledají a očekávají podporu rodičů, zkušených pedagogů, inspektorů a vedení školy – úspěch vyučování je v zájmu všech.“³⁶*

3.2 Školní klima

„Klima školy považujeme za projev jejího prostředí, který vnímají, prožívají a hodnotí jeho účastníci.“³⁷

Z výše uvedené definice už tedy víme, že školní klima je subjektivním projevem toho, jak moc jsou účastníci života ve škole spokojeni s jeho kvalitou. Cílem školy je, aby kvalita sociálního prostředí byla co nejlepší, protože *„vzdělávací instituce se zdravým a činorodým klimatem se vyznačuje takovými vztahy, které charakterizuje*

---

³⁶ CANGELOSI, J. S. *Strategie řízení třídy: Jak získat a udržet spolupráci žáku při výuce*. Praha: Portál, 1994, s. 47-49.

³⁷ GRECMANOVÁ *Klima školy*. Olomouc: Hanex, 2008, s. 33.

vzájemná důvěra a úcta mezi všemi osobami, které se na vzdělávání podílejí, jejich vysokou morálkou a soudržností.“³⁸ Proto by se měla škola snažit, aby byly vztahy mezi žáky, mezi žáky a učiteli, mezi učiteli navzájem a také vztahy s vedením školy dobré. Aktéři školního života se tu budou cítit příjemně, budou mít větší chuť pracovat, rozvíjet své vědomosti, schopnosti a dovednosti, bude tu panovat vzájemná důvěra, respekt a tím se zlepší kázeň. Učitelé tu budou vyučovat rádi a žáci jejich působení nebudou brát jako nucené zlo. Má tedy velký podíl na výchovně-vzdělávacích výsledcích, a tak i celkové úrovni školy.

Výkladový slovník z pedagogiky definuje školní klima jako „*vyjádření kvality sociálních, interpersonálních vztahů a prožitků těchto vztahů učiteli, žáky i ostatními zaměstnanci školy. Toto klima je tvořeno vztahy v učitelském sboru i např. hledáním nových možností výchovně-vzdělávací práce, vztahy v kolektivech tříd i vztahy těchto kolektivů k učitelům (obecně i k jednotlivým učitelům). Významným faktorem tvorby klimatu je kvalita vyučovacího procesu. Na stejných základech existuje i klima třídy.*“³⁹

Na pozitivním školním klimatu se mimo vztahů a důvěry mezi žáky a učiteli, podílí okolí školy, spolupráce rodičů se školou při výchově a vzdělávání, nebo také dobré architektonické, estetické, materiální a hygienické zázemí školy, tedy lokalita, kde se škola nachází, její velikost, vybavení tělocvičny, školní hřiště, dále kapacita, barva a osvětlení tříd s dostatkem denního světla, celkové materiální a technické vybavení školy s dostatkem učebních pomůcek, a v neposlední řadě hygienické zařízení.

Dalším důležitým vlivem je psychohygienu, tedy přiměřený režim dne, rozvrh hodin, délka vyučovacích hodin, způsob trávení přestávek či možnosti relaxace. Žáci, kteří jsou přetížení nevhodným rozložením výukově náročných předmětů v jeden den, pak budou unavení, nesoustředění a podráždění.⁴⁰

---

³⁸ SVĚTLÍK, J. Vnitřní prostředí školy. *Ředitelské listy*. Praha: Agentura STROM, 2008, č. 7, s. 1-2.

³⁹ KOLÁŘ, Z. *Výkladový slovník z pedagogiky*. Praha : Grada, 2012., s. 61.

⁴⁰ KAŠPÁRKOVÁ, J. *Výzkumný nástroj pro evaluaci školního klimatu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 60.

Školní klima výrazně působí na kázeň ve škole, jdou spolu ruku v ruce. Klima ve škole ovlivňují pravidla a normy, které se ve škole musí dodržovat a slouží k usměrňování života ve škole. Dodržování školního řádu a pravidel slušného chování se podílí na vzniku pozitivního sociálního prostředí, a vlastně tedy ukázněného chování ve škole.⁴¹

Funkce bezpečného klimatu:

1. *„bezpečné klima posiluje motivaci a zlepšuje neuropsychické předpoklady žáků i učitelů k plnění úkolů – má význam pro aktuální průběh výuky a učení a z dlouhodobého hlediska pro kvalitu výsledků vzdělávání,*
2. *bezpečné klima navozuje pozitivní prožívání, snižuje riziko stresu a úzkostných stavů a ve svém důsledku posiluje vyrovnané sebevědomí osobnosti jako základu jejího zdravého vývoje a duševní odolnosti v dospělosti,*
3. *podmínky a procesy, jimiž se daří bezpečné sociální klima ve škole vytvářet, působí na žáky i učitele formativně, odnášejí si do dalšího života a jiných oblastí života vzorce pro svoje sociální chování v kterékoliv komunitě,*
4. *bezpečné prostředí zvyšuje otevřenost a spolupráci žáků, rodičů a učitelů uvnitř i vně školy a vytváří předpoklady pro to, aby škola dokázala řešit včas, adekvátně a na odborné úrovni výskyt takových nežádoucích jevů mezi dětmi a mládeží jako jsou zdraví škodlivé návyky a sociálně patologické chování.“⁴²*

---

⁴¹ KAŠPÁRKOVÁ, J. *Výzkumný nástroj pro evaluaci školního klimatu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 53.

⁴² HAVLÍKOVÁ, M., KOLÁŘ, M. *Sociální klima v prostředí základních škol ČR*. Výzkumná studie, projekt IDM Praha – MŠMT ČR, Praha 2001, s. 6.

4 Řešení nekázně

V této kapitole si objasníme, jaké metody můžeme využívat pro odhalování nekázně ve škole. Dozvíme se, že nejdůležitějším předpokladem pro řešení nekázně je hlavně její předcházení a konkrétněji se zde zaměříme na to, kdo a co se na prevenci podílí, tedy na spolupráci školy s rodinou a minimální preventivní program. Další podkapitola se zabývá tradičními kázeňskými prostředky – odměnou a trestem, které pomáhají eliminovat neukázněné chování a posilovat chování žádoucí. Vymežíme si postup při řešení nekázně, který se zaměřuje na osoby a instituce, které se konkrétně na tomto řešení podílí. Na závěr si uvedeme pravidla chování pro učitele a žáky, které by měli účastníci školního života dodržovat, aby ve škole panovala příjemná atmosféra a vzájemné přátelské sociální vztahy, aby tak nedocházelo k projevům nekázně.

4.1 Metody diagnostikování nekázně

Předpokladem pro volbu vhodných kázeňských opatření a prostředků k prevenci a nápravě nekázně, je důležité ji vůbec odhalit, vyhledat a zjistit, v jaké podobě se vyskytuje, jak často se opakuje a jak moc je závažná. Pro odhalení nekázně ve škole se využívají různé postupy, které nám ji pomáhají snáze objevit a včas začít s jejím řešením a nápravou. Tyto metody pedagogického výzkumu si nyní vymežíme, stručně charakterizujeme a aplikujeme na problematiku kázně ve škole.⁴³

Nejběžnější metodou pro odhalování nekázně, je zajisté **pozorování**, které učitel provádí buď náhodně, nebo s nějakým určitým záměrem. U prvního typu pozorování probíhá bez jakéhokoliv podnětu nebo cíle, je součástí každodenního života ve škole, a učitel pomocí něj získává prvotní informace o negativním chování žáků. Druhý typ pozorování probíhá záměrně, máme jasně stanovený cíl a objekt sledování, všimáme si konkrétních jevů, můžeme využívat i některé technické prostředky, postupujeme podle určitých kroků, vedeme si o něm záznamy, tyto informace poté vyhodnocujeme a vyvozujeme závěry, ke kterým jsme dospěli.

---

⁴³ BENDL, S. *Kázeňské problémy ve škole*. Praha: Triton, 2011, s. 44.

Mezi další metody, které se ve škole používají, patří:

- **Dotazník** je velice oblíbenou metodou, protože má za výhodu to, že lze pomocí něj získat potřebné informace od velkého množství respondentů (žáků, učitelů, rodičů).
- **Rozhovor**, jedná se o ústní formu dotazníku, je sice časově náročnější, ale umožňuje hlouběji proniknout do žákovy nitra, k jeho postojům a motivům.
- **Analýza školní dokumentace** (kázeňské sešity, žákovské knížky, katalogové listy žáků atd.) a případných dokumentů získaných ze školních schránek důvěry.
- **Škálování**, při kterém se měří zkoumaný jev tak, že k němu přiřazujeme určitou kvantitativní hodnotu na stupnici (škále). Používáme jej například pro posouzení četnosti nebo závažnosti určitého kázeňského přestupku, nebo třeba pro měření postojů k projevům nekázně.
- **Projektivní techniky** založené na předpokladu, že zkoumané osoby do produktů vlastní činnosti promítají své potřeby, touhy, postoje či motivy. V oblasti problematiky kázně používáme zejména slovní asociační experiment a testy nedokončených vět nebo příběhů.
- **Akční výzkum** využívají učitelé jako nástroj na poznávání, hodnocení a zkvalitňování své pedagogické praxe. Je zaměřen na žáka i učitele, kdy cílem je zlepšení a rozvoj učitelových schopností a dovedností, a tím tedy i zefektivnění práce se žáky a procesu výuky. Respondenty v průzkumech akčního výzkumu v oblasti kázně mohou být nejen žáci, ale i ostatní pedagogičtí pracovníci a rodiče, od kterých učitel získává informace o jejich projevech, množství výskytu, příčinách či postojích respondentů k ní.⁴⁴

4.2 Prevence nekázně

Hlavním prostředkem řešení kázeňských problémů ve škole je její prevence. Jejím předpokladem jsou zdatní, vzdělaní a v oblasti prevence řešení sociálně patologických jevů alespoň minimálně proškolení pedagogičtí pracovníci, kteří ovládají metody práce se skupinou a jsou silnou pozitivní osobností.

---

⁴⁴ BENDL, S. *Kázeňské problémy ve škole*. Praha: Triton, 2011, s. 46-68.

Učitelé by se měli dohodnout, jaké kroky a opatření při řešení výskytu některého druhu nevhodného chování nebo jednání uskuteční. Aktivity by měly být různorodé a pestré, zaměřeny na rozvoj osobnosti žáka a jeho sociálního chování. Také dozory učitelů mezi přestávkami a ve školní jídelně jsou důležité. Prevence vyžaduje těsné spolupůsobení všech sil společnosti.

Škola by měla do výuky v jednotlivých předmětech zavádět etickou a právní výchovu, výchovu ke zdravému životnímu stylu a další aktivity v oblasti preventivní výchovy, které by měli být speciálně zaměřeny na jednotlivé rizikové skupiny. Velice důležité je pro školu vytvářet podmínky pro smysluplné využití volného času žáků.⁴⁵

Škola by měla o problematice sociálně patologických jevů a postupech její prevence seznámit rodiče, vhodná je spolupráce a pomoc rodičů v této oblasti. Důležitá je taktéž účinná odborná péče, spolupráce se specialisty, mezi které nejčastěji patří pedagogicko-psychologická poradna. Škola by měla průběžně sledovat a kontrolovat situaci ve škole, aby byla schopná včas odhalit a reagovat na případné problémy.

Cílem výchovně-vzdělávacího působení v oblasti prevence je žák odpovědný za vlastní chování a způsob života, který je přiměřený jeho věku. Měl by být odolný vůči stresu, negativním vlivům, schopen řešit problémy, dělat vhodná samostatná rozhodnutí, umět pracovat v kolektivu, podílet se na tvorbě životního prostředí a vhodných podmínkách pro život, aby přijal a osvojil si zdravý životní styl. Poznatkům o zdravém způsobu života žáky učí škola i rodina nejen teoreticky, ale působí na ně v průběhu vzájemných interakcí, jsou modelem pro žáky.⁴⁶

---

⁴⁵ TYŠER, J. *Školní metodik prevence.*, 2006, s. 15.

⁴⁶ TYŠER, J. *Školní metodik prevence.*, 2006, s. 15.

4.2.1 Minimální preventivní program

Škola v oblasti prevence a podpory zdravého životního stylu vychází z minimálního preventivního programu, který je povinný pro každou školu.

„Minimální preventivní program je komplexním systémovým prvkem v realizaci preventivních aktivit v základních školách, středních školách a speciálních školách, ve školských zařízeních pro výchovu mimo vyučování a školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče. Jeho realizace je pro každou školu a každé uvedené školské zařízení závazná a podléhá kontrole České školní inspekce.“⁴⁷

Minimální preventivní program je dlouhodobý plán, který má děti ve školách chránit před negativními vlivy a rizikovým chováním. Definuje to, co mají děti v určitém věkovém období v oblasti prevence umět a znát, a popisuje, jaké techniky a metody práce k tomu volit. Je vypracován specialistou pro prevenci sociálně patologických jevů, což je školní metodik prevence, ten při tvorbě programu úzce spolupracuje s ředitelem a se všemi ostatními pedagogickými pracovníky, zejména ale s výchovným poradcem a školním psychologem, podle potřeby může také s metodikem prevence příslušné pedagogicko-psychologické poradny. Program je vypracován na aktuální školní rok a je součástí školního vzdělávacího programu. Školní metodik prevence následně kontroluje účinnost a průběh realizace programu, průběžně ho vyhodnocuje a výsledky hodnocení dále zpracovává pro závěrečnou evaluační zprávu, která bývá součástí výroční zprávy školy.⁴⁸

Jelikož je pro každou školu specifické něco jiného, má jiné potřeby a požadavky, má odlišné vnitřní a vnější prostředí, jak to sociální, materiální, tak i kulturní, je minimální preventivní program každé školy rozdílný, vychází pouze jen ze společných pokynů pro jeho tvorbu.

---

⁴⁷ Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže č. j. 14514/2000 – 51), s. 2.

⁴⁸ Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže č. j. 14514/2000 – 51), s. 2-3.

4.3 Odměny a tresty jako regulátory chování

Odměny a tresty patří do systému hodnocení žáků ve škole a jsou tradičními kázeňskými prostředky. O jejich užívání se zmiňuje již J. A. Komenský, když radí učitelů jak povzbuzovat žáky ve škole, že „*aby ti, kdo budou přistiženi při nedbalosti, byli pokáráni a zahanbeni, kdežto pilnější aby byli veřejně pochváleni.*“⁴⁹ Ve výchově tedy slouží k povzbuzení, motivování a posilování žádoucího chování. Kladná nebo záporná zpětná vazba pomáhá žákům uvědomit si, co dělá dobře a co ne. „*Ve většině případů odměna zesiluje očekávané chování dítěte a trest zmenšuje frekvenci výskytu nežádoucího chování.*“⁵⁰ Každý žák ale vnímá odměnu nebo trest subjektivně, proto se někdy může učitelovo výchovné působení minout účinkem.

Principy trestů a odměn:

- odměna zvyšuje frekvenci odměňovaného chování = posilování žádoucího chování,
- trest snižuje pravděpodobnost četnosti nežádoucího chování,
- opakovaná pochvala zvyšuje výkon, opakované kárání jej snižuje,
- pochvala má silnější účinek než kárání,
- žák, kterého si učitel nevšímá, dosahuje horších výsledků než žák chválený či káraný.

4.3.1 Odměna

Pochvala je zpětnou vazbou, která informuje žáka, že se choval tak, jak se očekávalo. Ideálním následkem odměny by mělo být to, že se bude chovat a jednat požadovaným způsobem ne pro odměnu, ale sám od sebe, pro svůj dobrý pocit a vlastní radost.

---

⁴⁹ PATOČKA, J. a kol. *Vybrané spisy J. A. Komenského. Sv. I.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958, s. 231.

⁵⁰ NELEŠOVSKÁ, A. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi.* Praha: Grada, 2005, s. 87.

„Odměna je takové působení, spojené s chováním nebo jednáním jedince, které vyjadřuje pozitivní hodnocení a přináší vychovávanému radost a uspokojení některých jeho potřeb.“⁵¹

Dělení odměn podle J. Čápa aj. Mareše:

- pochvala, úsměv, projev sympatie, projev kladného hodnocení nebo kladného emočního vztahu,
- dárek věcný nebo peněžní,
- umožnění činnosti nebo zážitků, po kterých dítě silně touží.⁵²

Nejvíce užívanou odměnou učitele bývá ve škole pochvala. Pro to, aby ale učitelovo chválení nebylo zbytečné a splnilo svůj účel, musí být dodrženy určité zásady odměňování. Dochází pak nejen k tomu, že učitel docílí požadovaného výsledku v podobě určitého chování nebo jednání, ale také k tomu, že se žák bude cítit dobře a úspěšně, což může vést k motivaci k další činnosti.

Zásady odměňování podle Čapka:

- četnost pochval – postupné snižování frekvence pochval,
- intenzita pochval – pochvala by měla být úměrná vzhledem k hodnotě skutku,
- spojení pochvaly s činem – pochvala by se neměla oddalovat, protože hrozí, že by mohlo dojít ke ztrátě souvislostí. Toto nejvíce platí pro žáky mladšího školního věku (neboť život malého dítěte se týká přítomnosti, oddálení pochvaly a trestu nechápe).⁵³

---

⁵¹ ČAPEK, R. *Odměny a tresty ve školní praxi*. Praha: Grada, 2008, s. 31.

⁵² ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2007, s. 253.

⁵³ ČAPEK, R. *Odměny a tresty ve školní praxi*. Praha: Grada, 2008, s. 45.

4.3.2 Trest

Trest je informace pro žáka, že by se neměl chovat takovým způsobem, kvůli kterému byl právě potrestán. Podle školního řádu existují úřední kázeňská opatření, která trestají žáka za nevhodné, nežádoucí jednání. Patří mezi ně: napomenutí třídního učitele, důtka třídního učitele, důtka ředitele školy, snížená známka z chování (uspokojivé, méně uspokojivé, neuspokojivé), podmíněné vyloučení ze školy a vyloučení ze školy.

„Trest je takové působení, spojené s chováním nebo jednáním jedince, které vyjadřuje negativní hodnocení a přináší vychovávanému nelibost, frustraci nebo omezení některých jeho potřeb.“⁵⁴

Dělení trestů podle J. Čápa a J. Mareše:

- fyzické tresty,
- psychické tresty, tj. projevy negativních emocí, záporného emočního vztahu,
- zákaz oblíbené činnosti nebo donucení k neoblíbené činnosti.⁵⁵

Stejně jako zásady odměn existují i zásady trestání, kterými se musí učitel řídit, aby nedošlo k negativním následkům, které by mohly způsobit dokonce až strach žáka z chození do školy, s tím spojeného záškoláctví, různých neuróz a psychóz, růst agresivního chování žáka a mnoho dalších negativních a sociálně patologických jevů.

Zásady trestání podle Čapka:

- přesné vymezení pravidel,
- úměrnost trestu,
- stejná spravedlnost pro všechny,
- trest jako cesta k nápravě.⁵⁶

---

⁵⁴ ČAPEK, R. *Odměny a tresty ve školní praxi*. Praha: Grada, 2008, s. 31.

⁵⁵ ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2007, s. 253.

⁵⁶ ČAPEK, R. *Odměny a tresty ve školní praxi*. Praha: Grada, 2008, s. 52.

Dalším dělením, které se týká zásad odměňování a trestání, je dělení profesora Z. Matějčka, který vytvořil společné dělení zásad pro tyto oba tradiční kázeňské prostředky. Každý dobrý učitel musí mít při každém hodnocení tyto zásady na paměti a vědět, kdy je nutné užít odměny a kdy zas trestu.

Zásady odměn a trestů podle prof. Z. Matějčka:

- výchovné odměny a tresty by měly být přiměřené osobnosti dítěte a jeho věku,
- výchovné prostředky, tresty a odměny, by měly být dítěti vždy srozumitelné,
- soustava výchovných prostředků by měla být bohatá a členitá, v odměnách i trestech je nutno vyvarovat se stálého opakování jednoho a téhož postupu,
- v odměnách a trestech se nemá přehánět!,
- v používání odměn a trestů má být jistá důslednost.⁵⁷

Žáci ve škole potřebují, aby pozitivní hodnocení převažovalo nad hodnocením negativním, protože pozitivní hodnocení má silnější účinek, vyvolává v žácích dobrý pocit a chuť znovu opakovat to, co vedlo k jeho získání. Tím učitel záměrně docílí toho, co bylo jeho úmyslem, tedy požadovaného chování nebo činnosti.

„Pozitivní hodnocení je takové, jehož prostřednictvím učitel chválí žáka za jeho chování, výkon, provedené řešení. Jde o takové hodnocení, kdy žák dostane dobrou známku, kdy je jeho výkon analyzován a posouzen jako dobrý, dokonalý, kdy je takovéto ocenění spojeno i s prožitkem úspěchu, s pocitem uspokojení.“⁵⁸

Pozor si však musíme dávat co, kdy a jak chválíme. Je to z toho důvodu, že v důsledku nadměrného chválení žáka za jakýkoliv sebemenší čin, mohou nastat dvě extrémní situace, které mají negativní účinek. Jednou z nich je **návyk na pochvalu**, kdy pochvala ztrácí svůj smysl, kterým bylo žáka motivovat, a stává se pouze cílem. Na tento jev poukazuje již A. Skinner, který při svém pokusném ověřování zjistil, že silněji působí odměny, které jsou občasné, než odměny za každý dobře odvedený

---

⁵⁷ MATĚJČEK, Z. *Po dobrém, nebo po zlém?* Praha: Portál, 2000, str. 65-75.

⁵⁸ KOLÁŘ, Z., ŠIKULOVÁ, R. *Hodnocení žáků.* Praha: Grada, 2005, s. 105.

úkol. Druhou krajní situací je **zpochybňující pochvala**, kdy se žákově sebehodnocení v důsledku nepřírozeně velkého množství pochval snižuje a pochvala na něj může působit až ironicky.⁵⁹

4.4 Postup při řešení nekázně

V této podkapitole se budeme zabývat tím, jaké možnosti má škola (nejen jako instituce, ale i jednotliví učitelé v ní) k dispozici, na koho se může obrátit, koho může kontaktovat, kdo je jí schopen pomoci v problematice řešení nekázně. Vytvoříme si schéma návaznosti institucí a jednotlivých osob, které pomáhají při řešení nekázně ve škole. Tento přehled nejprve vymezuje osoby a orgány, které působí přímo ve škole, poté uvádí instituce, na které se může škola při řešení nekázně obrátit. Tyto instituce se pak ještě rozdělují na ty, které jsou ze zákona povinné škole pomoci a na instituce založené na základě dobrovolnosti.

Problémem tohoto systému institucí podílejících se na řešení kázeňských přestupků je nedostatečná propojenost, instituce působí nejednotně a nekoordinovaně. Problémem je také nevyhovující legislativa, zvyklosti a dovolila bych si tvrdit, že i neochota některých pracovníků institucí.

4.4.1 Škola

Jako první se snaží řešit nekázeň žáků samotná škola, resp. její zaměstnanci. **Učitel**, který je svědkem neukázněného chování, na něj reaguje a pokouší se ho řešit vlastními silami a metodami nápravy, které uzná za vhodné. V případě neúspěchu se snaží kontaktovat a situaci řešit s rodiči žáka, nebo žádá o pomoc své kolegy. Tím může být např. **třídní učitel** žáka, který má ve své pravomoci navrhnout a udělit dvě kázeňská opatření. Když dochází ke kázeňským přestupkům však i nadále, může **ředitel školy** žákovi udělit důtku ředitele školy. Každé čtvrtletí ve škole zasedá **pedagogická rada**, poradní orgán zřízený ředitelem a je tvořena všemi pedagogickými pracovníky školy. V oblasti problematiky kázně například hlasuje o snížení známky z chování žáků.

---

⁵⁹ ČAPEK, R. *Odměny a tresty ve školní praxi*. Praha: Grada, 2008, str. 43.

Řadě škol se osvědčuje, a proto její ředitel zřizuje **výchovnou komisi**, která bývá nejčastěji tvořena třídním učitelem, výchovným poradcem a vedením školy. Na jednání této komise jsou zváni zákonní zástupci žáka a i samotný žák, který se dopustil nějakého prohřešku. Cílem jednání je vyslechnout všechny zúčastněné strany a snaha o vytvoření společného postupu řešení.

V každé škole najdeme **výchovného poradce**, který žákům poskytuje studijní a profesní informace a podílí se při řešení otázek týkajících se prevence a nápravy vývojových, výchovných a vzdělávacích problémů žáků. Nachází se tu i **školní metodik prevence**, mezi jehož hlavní náplň práce patří monitorování sociálně patologických jevů, tvorba minimálního preventivního programu, realizace a koordinace aktivit zaměřených na prevenci a poskytování přímé pomoci žákům a jejich rodičům. Některé školy mají také své školní psychology a speciální pedagogy, kteří jsou součástí pedagogicko-psychologického poradenství a zaměřují se na snižování rizik výchovných a výukových problémů žáků.⁶⁰

4.4.2 Instituce spolupracující se školou

Ze zákona pomáhající instituce

- Pedagogicko-psychologická poradna.
- Kurátor pro mládež.
- Středisko výchovné péče (pro děti a mládež).
- Speciálně pedagogické centrum.
- Speciální školy (třídy) pro žáky se specifickými poruchami chování.
- Diagnostický ústav.
- Výchovný ústav.
- Komise k projednávání přestupků.
- Přestupkové řízení (přestupková komise).
- Policie ČR.
- Obecní (městská) policie.
- Vazba.

---

⁶⁰ BENDL, S. *Neukázněný žák: cesta institucionální pomoci*. Praha: ISV, 2004, s. 27-31.

- Vězení pro výkon trestu mladistvých.
- Psychiatrická léčebna.

Nevládní instituce (občanské sdružení, nadace)

- Linka důvěry (bezpečí, jistoty) pro děti a mládež.
- Prev – centrum.
- Bílý kruh bezpečí (Sdružení pro pomoc obětem trestné činnosti a jejich blízkým).
- Dětské krizové centrum.
- LATA (laskavá alternativa trestu pro adolescenty).
- Big Brothers, Big Sisters.
- Komunitní aktivity.
- Bezpečností rady.
- Komunitní programy pro rizikovou mládež.⁶¹

4.5 Žákovské a pedagogické desatero

A na závěr si uvedeme takové dva souhrny pravidel chování, jeden pro žáky a druhý pro učitele. Vytvořila je J. Kašová a nazvala je žákovským a pedagogickým desaterem. Žák a učitel ve škole by se jimi měli řídit a respektovat je, aby školní život a sociální vztahy v něm byly příjemné a přátelské, a aby nedocházelo k negativnímu klimatu ve škole, a tím tak možnému vzniku kázeňských problémů.

Žákovské desatero

1. *„Mám důvěru ve své učitele i spolužáky. Víím, že mě mají rádi a věří mi, stejně jako já jim.*
2. *Mluvím a chovám se pravdivě. Nedělám ze sebe to, co nejsem, nelžu, nevychloubám se a nezávidím.*
3. *Nevysmívám se nikdy a nikomu. Je to hloupé a ani mně by se to nelíbilo.*

---

⁶¹ BENDL, S. *Neukázněný žák: cesta institucionální pomoci*. Praha: ISV, 2004, s. 5-6.

4. *Věřím si – i já jsem v něčem dobrý, výjimečný. Využívám každé příležitosti, abych v sobě objevil a rozvíjel své nadání.*
5. *Vím, že učení je vlastně poznávání světa, ve kterém žiji. Snažím se proto využívat svých dosavadních poznatků při učení a ty nové si zpětně ověřovat v životě.*
6. *Chci dosahovat svých nejlepších možných výsledků a nebojím se dávat si vysoké cíle.*
7. *Nebojím se chyby a neúspěchu. Jsou důležité, protože mě upozorňují, že mám pracovat jinak nebo více.*
8. *Snažím se aktivně naslouchat svému okolí, chodit světem s otevřenýma očima, žít aktivně.*
9. *Vím, že nejvíce pro sebe mohu udělat já sám. Učím se proto být samostatným, mít svůj názor a svou cenu.*
10. *Chodím do školy rád, vždy se na něco těším, vím, že svým chováním, jednáním i vzhledem reprezentuji nejen sám sebe, ale i svou školu, na které mi záleží.“*

Pedagogické desatero

1. *„Základem naší práce je pozitivní vztah k dítěti, učení, kolegům, ke světu.*
2. *Podporujeme tvůrčí přístup žáků k učení a poznávání, rozvoj fantazie a tvořivosti.*
3. *Oslabujeme strach z nového či neznámého, učíme žáky zacházet s chybou, posilujeme sebevědomí a sebedůvěru žáka.*
4. *Povzbuzujeme nedůvěru k autoritám, uzavřeným řešením, učíme pochybovat, hledat, přesvědčovat se.*
5. *Uvádíme žáky do informačního systému.*
6. *Vedeme své žáky k neustálému hodnocení a sebehodnocení, k sebereflexi.*
7. *Učíme děti měnit myšlenky v činy, dotahovat věci do konce, nebýt povrchní, přesně formulovat, dávat si konkrétní cíle, odpovídající maximu osobních možností.*
8. *Vedeme žáky k aktivnímu poslouchání, rozvoji komunikace, pěstujeme rozvoj celoživotních zkušeností.*

9. *Dopřejeme dětem dostatek volnosti a svobody, učíme je demokratickému chování, pěstujeme v nich potřebnou toleranci, spoluodpovědnost a odpovědnost k sobě samému.*

*Přístupujeme k dítěti jako k plnohodnotnému člověku, majícímu stejná lidská práva a povinnosti, jako k partneru na cestě za poznáním.*⁶²

---

⁶² KAŠOVÁ, J. *Škola trochu jinak. Projektové vyučování v teorii a praxi*. Kroměříž: Iuventa, 1995, s. 11.

II PRAKTICKÁ ČÁST

5 Srovnání kázně na základní škole ve městě a na vesnici

5.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem praktické části mé diplomové práce bylo srovnání kázně na základní škole ve městě a na základní škole na vesnici. Dílčími cíli pak bylo zjistit, jaké má veřejnost mínění o problematice kázně, zda je kázeň horší ve městě nebo na vesnici. Dalším dílčím cílem bylo srovnání udělených kázeňských opatření v průběhu tří po sobě jdoucích školních roků na konkrétní městské a vesnické škole, jejich tendence růstu a poklesu, srovnat výsledky veřejného mínění a množství udělených kázeňských opatření na těchto školách. Posledním dílčím cílem bylo srovnání kázeňských opatření žáků devátých ročníků v komparaci s klimatem školy, jakožto jedním z faktorů působícího na kázeň a porovnání některých dalších činitelů, jako je autorita učitele, nuda ve škole a hodnota *slušnost, dobré vychování* v těchto devátých ročnících.

K cíli výzkumu bylo stanoveno následujících **6 výzkumných otázek**:

Výzkumná otázka č. 1: Jaké je veřejné mínění o rozdílu problematičnosti kázně na základních školách ve městě a na vesnici?

Výzkumná otázka č. 2: Jaká je četnost kázeňských opatření u žáků ve městě a u žáků na vesnici?

Výzkumná otázka č. 3: Jaké je školní klima žáků devátých tříd, jakožto jeden z faktorů ovlivňující kázeň ve škole, na vesnici a ve městě?

Výzkumná otázka č. 4: Jaké postavení zaujímá hodnota *slušnost, dobré chování* na žebříčku hodnotové orientace u žáků devátých tříd z vesnice a u žáků devátých tříd z města?

Výzkumná otázka č. 5: Jak moc jsou učitelé respektováni žáky devátých tříd z vesnice a žáky devátých tříd z města?

Výzkumná otázka č. 6: Jak často se žáci devátých tříd z vesnice a devátých tříd z města nudí, a co jejich nudu způsobuje?

5.2 Metodologie výzkumu

Pro výzkum bylo využito metod kvantitativního šetření a při jeho zpracování bylo použito několik technik: analýza školské dokumentace (výroční zprávy, katalogové listy žáků, zápisník školního metodika prevence), dotazník školního klimatu a klasický dotazník, a také průzkum veřejného mínění občanů. Pro jasnost a přehlednost byly výsledky výzkumu znázorněny v jednotlivých grafech.

5.3 Výzkumné prostředí

Výzkum byl realizován na dvou základních školách v okolí mého bydliště, a to na základní škole ve městě Hodonín a na základní škole v obci Ratíškovice, průzkum veřejného mínění byl proveden netradičním způsobem na internetu, na facebookových stránkách.

5.3.1 Základní škola ve městě

Základní škola Hodonín, Vančurova 2 je úplnou školou s prvním až devátým postupným ročníkem a je jednou z pěti základních škol v Hodoníně, výuku realizuje podle vlastního vzdělávacího programu „Škola pohody“. Hodonín je město s počtem obyvatel do 30 000. Škola se nachází na sídlišti, v jejím okolí jsou 2 restaurace, nákupní centrum, pobočka městské knihovny a Mateřská škola, se kterou škola úzce spolupracuje, skatepark. U školy je sportovní areál. Součástí je dětská pyramida a školní hřiště. K dispozici má dvě tělocvičny a gymnastický salonek.

Kladem školy jsou dlouhodobě zavedené zájmové a sportovní kroužky, keramika, školní časopis, úspěchy žáků v olympiádách, sportovních i jiných soutěžích. Škola pracuje na mezinárodním projektu EKOŠKOLA a pyšní se také stejnojmenným titulem. K posouzení situace slouží dotazníky, rozhovory se žáky, reakce okolí na výsledky žáků, zpětná reakce rodičů.

Preventivní oblast školy:

Škola má vypracovaný Minimální preventivní program, prevence probíhá ve všech ročnících. K posílení prevence škola realizuje tato opatření:

- skupinové a projektové vyučování,
- schránka důvěry,
- školní řád,
- protidrogové přednášky pro žáky,
- podpora aktivního odpočinku o přestávkách,
- podpora zdravého životního stylu,
- přístup na internet po vyučování.

V třídnických hodinách třídní učitelé s žáky řeší jejich problémy, hovoří o problematice vandalismu a případných projevech šikany, rasismu a jak se proti nim mají žáci bránit. Zdůrazňuje postup žáků a rodičů při uvolňování a omlouvání ze školy a postizích při záškoláctví. O prevenci sociálně patologických jevů informuje škola rodiče na třídních schůzkách.

5.3.2 Základní škola v obci

ZŠ a MŠ Ratíškovice je úplná škola s devíti postupnými ročníky. Škola je situována v málo rušné lokalitě na konci obce s velkým množstvím okolní zeleně. K dispozici má školní tělocvičnu a velké školní hřiště s průlezkami. V okolí se nachází čerpací stanice a místní hřbitov. Škola má nabídku zájmových a sportovních kroužků, kroužek Esperanta a šachový kroužek, žáci jsou úspěšní na olympiádách a sportovních soutěžích.

Žáci mají právo a možnost podílet se na organizaci školy, podávat individuální nebo skupinové podněty a připomínky k životu a správě školy, navrhopvat, popřípadě sami organizovat své vlastní projekty.

Preventivní oblast školy:

Mezi partnery, kteří se školou spolupracují v rámci problematiky kázně ve škole, jsou PPP Hodonín a SPC Kyjov zajišťující poradenské služby v oblasti výchovy a vzdělávání, dále Obecní Policie Ratíškovice v oblasti prevence a řešení kriminality i sociálně patologických jevů a Policie ČR Dubňany v oblasti prevence a řešení kriminality.

Škola realizuje odborné přednášky akreditovaných institucí, výchovné koncerty, exkurze, návštěva filmových a divadelních představení; poradenské služby v oblasti výchovy a vzdělávání – PPP Hodonín.

Poradenské služby na škole zajišťuje ředitel školy, výchovný poradce, školní metodik prevence a třídní učitel, a to zejména v těchto oblastech:

- ředitel školy: řešení konfliktů v rámci třídy, diagnostika problémů výchovy a vzdělávání, spolupráce s Policií ČR a Obecní policií,
- výchovný poradce: prevence neúspěchu žáků, Spolupráce s pedagogicko-psychologickou poradnou v Hodoníně,
- školní metodik prevence: primární prevence, monitoring a řešení sociálně patologických jevů, tvorba a realizace Minimálního preventivního programu, spolupráce s odborem péče o dítě,
- třídní učitel: klima třídního kolektivu, individuální pohovory s rodiči v oblasti výchovy a vzdělávání žáka.

Nedílnou součástí prevence a řešení projevů sociálně patologických jevů je činnost výchovné komise. Školní psycholog a školní speciální pedagog na škole nejsou.

Škola pravidelně informuje rodiče o problémech, nabízí individuální spolupráci při způsobu řešení vzniklého problému, prevenci vzniklých nebo možných problémů, možnostech a obsahu školního poradenství, metodické podpoře v oblasti výchovy a vzdělávání žáků.

Škola spolupracuje s Pedagogickým centrem, pravidelně a aktivně využívá služeb a nabídek Střediska služeb školám a Zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků v Hodoníně: odborné semináře, kurzy cizích jazyků, školení BOZP apod. Škola odebírá časopis Prevence.

5.3.3 Sociální síť Facebook

Sociální síť Facebook slouží hlavně ke komunikaci mezi přáteli, udržování kontaktu s nimi a zábavě, také sdílení multimediálních dat a vytváření přátelství nových. Je to velice populární webová stránka a v dnešní době ji navštěvuje více jak miliarda lidí, je přeložen do 68 jazyků. Nese s sebou ale také svá rizika, zneužívání, někdy až závislost na jeho používání. Mezi mými přáteli je velice rozšířený a já sama jsem jeho vlastníkem. Napadlo mě tedy jeho využití, neboť je to poměrně velice rychlý způsob, jak v krátkém čase získat poměrně velké množství odpovědí, aniž by to dalo mnoho námahy a obtěžování lidí, kteří nemají zájem se průzkumu zúčastnit.

5.4 Výzkumný soubor

Výzkumu se zúčastnili 2 ředitelé základních škol a 2 školní metodičky prevence, kterým byly kladeny potřebné otázky a společně s nimi prozkoumána školská dokumentace, pro zjištění informací o kázeňských opatřeních.

Výzkumu se také zúčastnili všichni žáci devátých tříd na základní škole ve městě Hodonín a na základní škole v obci Ratíškovice. Celkový počet respondentů byl 60, z toho 33 žákyň a 27 žáků. Po obdržení dotazníků jsem byla překvapena, že výzkumné soubory obou dvou základních škol byly totožné, po 30 žácích na každé ze škol. Na základní škole v Ratíškovicích se výzkumu zúčastnilo 16 dívek a 14 chlapců a výzkumný soubor v Hodoníně se skládal ze 17 dívek a 13 chlapců.

Dále se výzkumu zúčastnili občané ČR, převážně moji přátelé, kteří byli osloveni pomocí facebookových stránek na internetu, tohoto malého průzkumu veřejného mínění se zúčastnilo 57 respondentů, z toho 41 žen a 16 mužů.

6 Analýza výsledků výzkumu

6.1 Průzkum veřejného mínění

Respondentům průzkumu veřejného mínění byla položena následující otázka: *„Myslíte si, že je kázeň na základních školách ve městě horší, než na základních školách na vesnici? Školní kázeň lze definovat jako „vědomé dodržování školního řádu (eventuálně pravidel chování ve třídě) a pravidel (pokynů) stanovených učiteli, popřípadě ostatními zaměstnanci školy“. A mezi projevy nekázně patří např. záškoláctví, šikana, agrese, návykové látky, ničení cizího a školního majetku, krádež, rušivé chování atd.“*

Respondenti měli na výběr ze 4 možností:

- a) ano,
- b) ne,
- c) nevím, nedokážu posoudit,
- d) je to právě naopak.

Průzkumu se účastnilo 57 náhodně vybraných dospělých osob, ale převážně mladšího věku. Z celkového počtu respondentů bylo 16 mužů a 41 žen. Celý můj průzkum je možné najít na internetových stránkách

<https://www.facebook.com/pages/K%C3%A1ze%C5%88-ve-%C5%A1kole/326219250833645?ref=hl>.

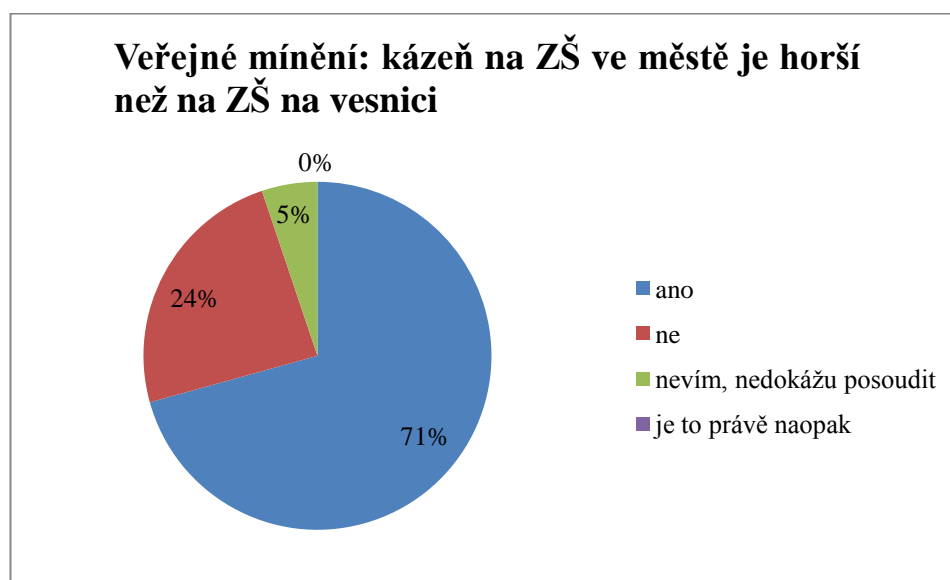
Otázku jsem volila proto, jelikož já osobně zastávám tento názor a chtěla jsem zjistit, zda má stejný názor i veřejnost. Důvodem toho, proč se domnívám, že kázeň na základní škole ve městě je problematičtější než na vesnici, je to, že zde oproti městu žije méně obyvatel, hodně lidí se tu vzájemně zná, mezi spoluobčany jsou úzké sociální kontakty, sousedé a kamarádi si vzájemně a ochotně pomáhají. Lidé na vesnici spojuje také společná kulturní tradice, někdy i víra. Právě hlavně důvod úzkých sociálních vztahů mě přivádí na myšlenku mého tvrzení. Jelikož se všichni znají, tak i rodiče po dětech vyžadují, aby se snažily chovat co nejslušněji a nedělaly žádné problémy, aby dělaly čest jménu své rodiny. Vesnici beru jako velkou rodinu, která drží pospolu, vztahy jsou převážně přátelské, vrstevníci se tu navzájem znají a tráví spolu svůj volný čas.

I ve městě se mohou děti setkávat se svými vrstevníky v rámci různých volnočasových aktivit, vytvářet četné kontakty a být zároveň chráněn před zdravotními, bezpečnostními, sociálními a výchovnými riziky. Město je však současně prostředím, v němž převažuje anonymita a odtaziťost sociálních vztahů, někdy také nezávaznost a neodpovědnost vzhledem k sobě i svému okolí a projevují se sociálně patologické jevy.⁶³

Vesnice není již tou idylkou, za kterou byla donedávna považována. Problém s drogami, s kriminalitou i jistou bezprizorností se dnes už běžně vyskytuje i v malých obcích. Nechybí zde samozřejmě ani problémy v rodinách, řada vesnic je zatížena velkou nezaměstnaností obyvatel.⁶⁴

Výzkumná otázkou bylo zjištěno, že většina respondentů zastává i můj názor, tedy že převažuje počet kladných odpovědí. Ty znamenají, že větší procento respondentů, které se průzkumu účastnilo, má subjektivní názor, že se na základních školách ve městě projevuje neukázněné chování ve větší míře. Z celkového počtu 57 lidí odpovědělo ano 41, záporně 14 a zbylí 3 dotazovaní zvolili odpověď nevim, nedokážu posoudit. Myšlenku opačného názoru nezvolil nikdo z nich.

Graf 1: přehled veřejného mínění o kázni na ZŠ ve městě a na vesnici.

⁶³ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, s. 30.

⁶⁴ NĚMEC, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2002, s. 117.

6.1.1 Četnost kázeňských opatření u žáků ve městě a u žáků na vesnici

Nejdříve bylo analýzou školské dokumentace zjištěno, kolik kázeňských opatření bylo v jednotlivých, tří po sobě jdoucích školních letech uděleno. Získaná data byla pro přehlednost uspořádána do 2 tabulek, tab. 1 pro školu ve městě a tab. 2 pro školu na vesnici. Každá z tabulek nese název konkrétní školy, a kde se daná škola nachází, jsou zde uvedeny jednotlivé školní roky a počty žáků, které v tom kterém roce školu navštěvovalo, dále jsou zde početně a procentuálně vyjádřeny konkrétní kázeňská opatření, která byla v každém školním roce udělena a je zde zaznamenána i informace o počtu neomluvených hodin.

Tab. 1: přehled kázeňských opatření v městské ZŠ.

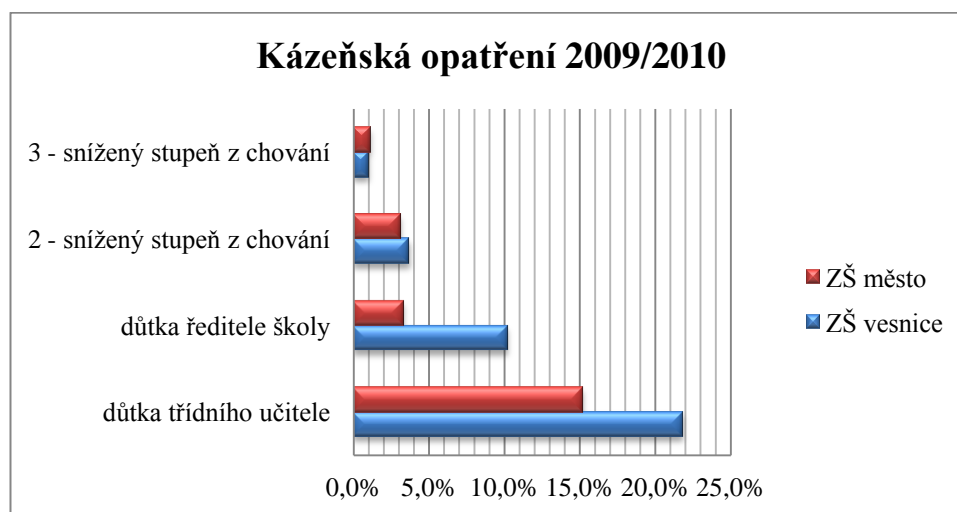
ZŠ Vančurova (město)			
Školní rok	2009/2010	2010/2011	2011/2012
počet žáků	448 žáků	431 žáků	438 žáků
důtka TU	68 (15,2%)	58 (13,5%)	48 (11%)
důtka ŘŠ	15 (3,3%)	9 (2,1%)	7 (1,6%)
2 uspokojivé ch.	14 (3,1%)	14 (3,2%)	20 (4,6%)
3 neuspokojivé ch.	5 (1,1%)	7 (1,6%)	2 (0,5%)
neomluvené hod.	49 h (0,11 h/žák)	57 h (0,13 h/žák)	39 h (0,09 h/žák)

Tab. 2: přehled kázeňských opatření na vesnické ZŠ.

ZŠ Ratíškovice (vesnice)			
Školní rok	2009/2010	2010/2011	2011/2012
počet žáků	294 žáků	289 žáků	291 žáků
důtka TU	64 (21,8%)	46 (15,9%)	43 (14,8%)
důtka ŘŠ	30 (10,2%)	15 (5,2%)	23 (7,9%)
2 uspokojivé ch.	11 (3,7%)	10 (3,5%)	4 (1,4%)
3 neuspokojivé ch.	3 (1%)	1 (0,3%)	5 (1,7%)
neomluvené hod.	12 h (0,04 h/žák)	2 h (0,01 h/žák)	141 h (0,48 h/žák)

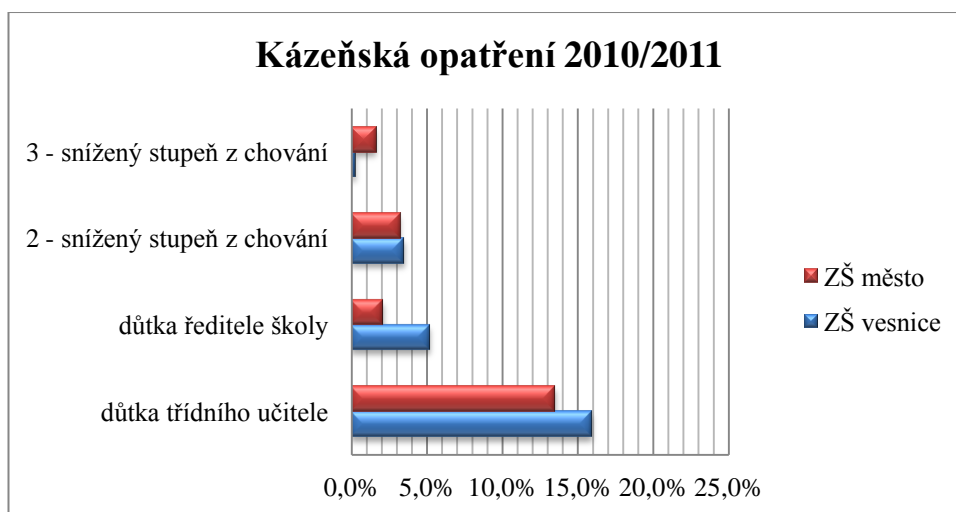
Informace z výše uvedených tabulek byly převedeny do grafů, ve kterých se srovnávaly počty jednotlivých kázeňských opatření mezi městem a vesnicí. Nejdříve zvlášť pro jednotlivé školní roky, poté dohromady všechny tři školní roky do společného grafu, jeden graf zvlášť pro město, druhý zvlášť pro vesnici, kde byl také sledován růst a pokles těchto kázeňských opatření.

Graf 2: srovnání kázeňských opatření ve školním roce 2009/2010.

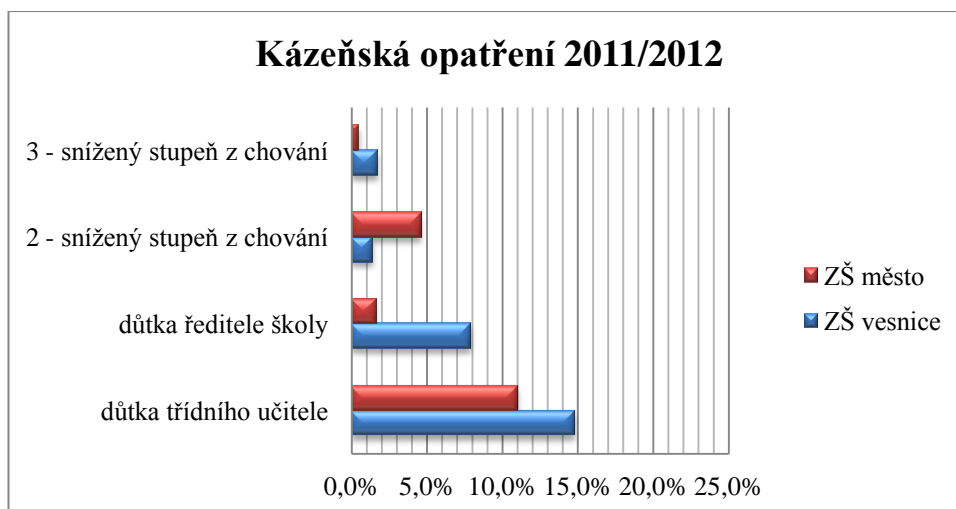
Z grafu pro školní rok 2009/2010, který procentuálně srovnává rozdíly v množstvích kázeňských opatření na základní škole ve městě a na vesnici, vyplývá, že skoro ve všech případech převažuje vesnice, výjimkou je trojka z chování, kdy je ale rozdíl nepatrný, jen o 0,1% v neprospěch města. Nejvíce bylo ve městě i na vesnici uděleno důtek třídního učitele, přičemž na vesnici jich bylo až o 6,6% více. Důtka ředitele školy na vesnici výrazně převyšuje počet důtek ředitele udělených ve městě, jedná se o rozdíl 6,9%. Ve městě se jejich počet téměř shoduje s počtem dvojek z chování, těch bylo jen o 0,2% méně než těchto důtek ředitele školy. Na vesnici je dvojka z chování podstatně nižší než počet důtek ředitele školy, ale o 0,6% vyšší než dvojek z chování ve městě. Nejméně bylo dětem uloženo již zmíněných trojek z chování.

Graf 3: srovnání kázeňských opatření ve školním roce 2010/2011.

Graf pro školní rok 2010/2011 také ilustruje, že bylo uloženo více kázeňských opatření na vesnici než ve městě, výjimkou je opět trojka z chování, kdy jich bylo ve městě o 1,3% více. Rozdíl udělených důtek vesnické a městské školy je 2,4% v neprospěch vesnice. Počet důtek ředitele školy je na vesnici více jak poloviční oproti městu, celkově o 3,1%. Udělených dvojek z chování je na obou školách téměř stejného procentuálního zastoupení, liší se jen o 0,3%.

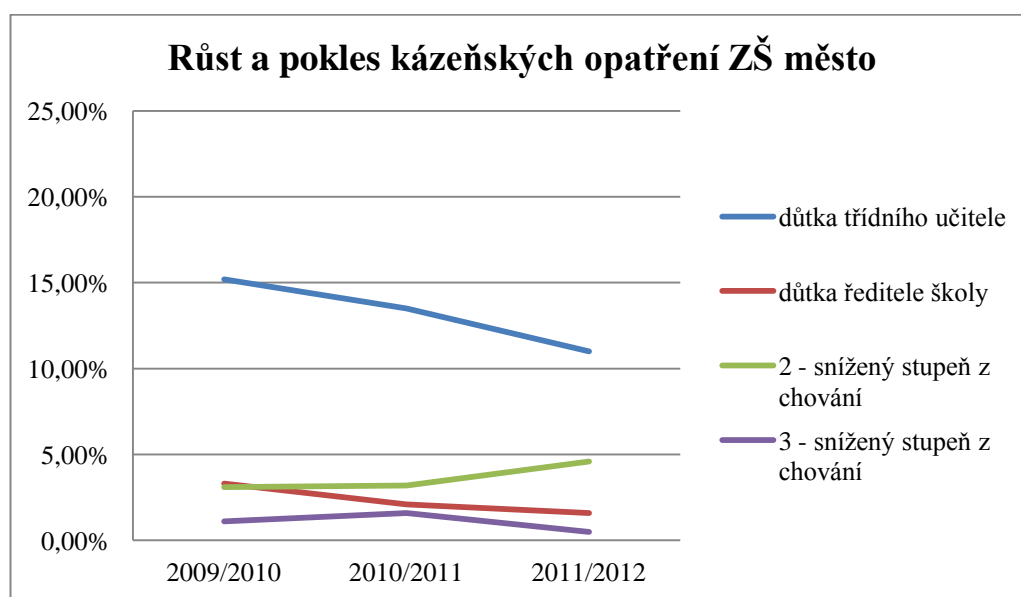
Graf 4: srovnání kázeňských opatření ve školním roce 2011/2012.

Ve školním roce 2011/2012 dochází k výrazným změnám oproti rokům minulým. V počtu udělených kázeňských opatření opět dominuje škola vesnická, opět až na jeden případ, ale oproti předešlým školním rokům je rozdíl v oblasti dvojky

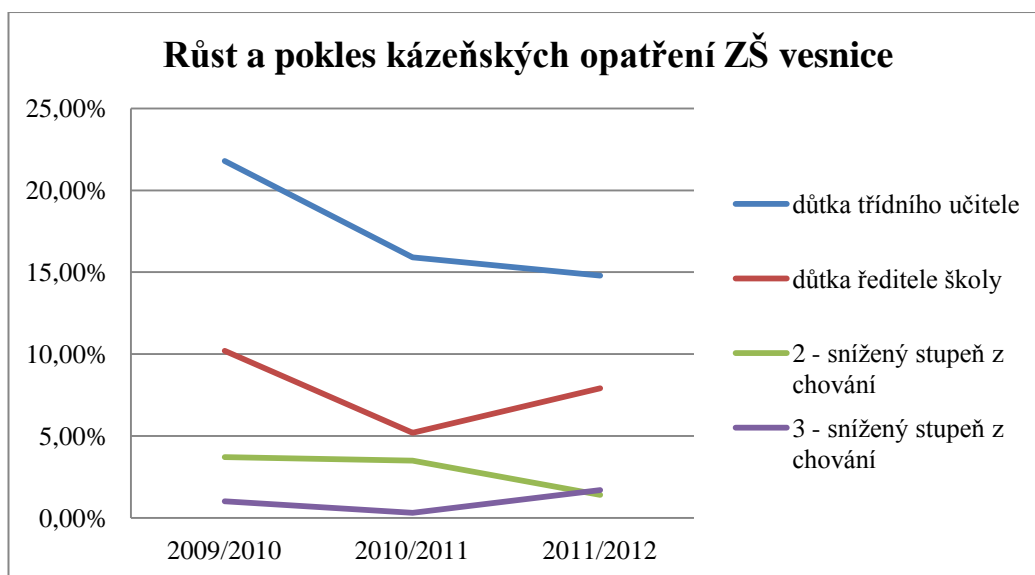
z chování, zde převažuje nadpolovičním rozdílem město o 3,2%. Rozdíl v udělených důtkách třídního učitele činí 3,8%. Výrazný rozdíl lze spatřit v oblasti důtek ředitele školy, kdy jich vesničtí žáci dostali o 6,3% více než žáci z města. Oproti minulým školním rokům se výrazně zvýšil počet trojek z chování a žákům z vesnice jich bylo uděleno o 1,2% více než žákům ve městě.

Graf 5: přehled tendence nárůstu a poklesu kázeňských opatření na městské ZŠ.

Z následujícího grafu růstu a poklesu kázeňských opatření na základní škole ve městě vyplývá, že se během tří po sobě jdoucích roků výrazně snížil počet udělených důtek třídního učitele, taktéž se snížil počet důtek ředitele školy. K nárůstu dochází u dvojky z chování a u trojky chování byl mezi prvními dvěma školními roky zaznamenán nárůst, posléze však pokles.

Graf 6: přehled tendence nárůstu a poklesu kázeňských opatření na vesnické ZŠ.

Z grafu růstu a poklesu kázeňských opatření na základní škole na vesnici lze pozorovat výrazný pokles udělených důtek třídního učitele, přičemž mezi prvními dvěma školními roky byl dosti rapidní. K poklesu dochází také u dvojky z chování. Stejný pokles v obou případech jsme zaznamenali i na základní škole ve městě. Co se týče počtu důtek ředitele školy, ten se ve školním roce 2010/2011 oproti předchozímu snížil, v následujícím školním roce však opět vzrostl a stejnou tendenci vidíme i u trojky z chování.

Komparace výsledků veřejného mínění o rozdílech problematičnosti kázně na základních školách ve městě a na vesnici a množství udělených kázeňských opatření na konkrétní městské a vesnické škole v průběhu tří let.

Veřejnost ve větší míře zastává názor, že je kázeň problematičtější ve městě než na vesnici. Jak tomu ale ve skutečnosti je, když srovnáme výsledky veřejného mínění s našimi dvěma školami a počty kázeňských opatření v nich? Je menší počet těchto opatření na vesnici oproti škole ve městě?

Z předchozích tab. 1, 2 a grafů č. 2, 3, 4 vyplývá, že počet kázeňských opatření byl udělen ve větší míře na základní škole na vesnici než ve městě. Proto by se dalo konstatovat, že výsledek veřejného mínění není stoprocentně správný. Samozřejmě záleží hlavně na tom, za co bylo kázeňské opatření uděleno, na závažnosti daného problému, který byl tímto opatření potrestán.

6.1.2 Školní klima žáků devátých tříd, jakožto jeden z faktorů ovlivňující kázeň ve škole, na vesnici a ve městě

Při řešení této výzkumné otázky jsem využila dotazník školního klimatu: *Jak měří „suchaři“ a jak měří „machři“*. Jde o rakouskou verzi dotazníku hodnocení školy a učitele žáky. Otázky jsou určeny pro středoškoláky, ale mohou být aplikovány i vyšší stupně základních škol. Tento dotazník jsem zvolila z toho důvodu, protože je netradiční, různé školy se ho snažily zatraktivnit tak, aby u žáků vzbuzoval chuť jej vyplnit, a právě proto jsem si ho vybrala i já, aby žáky zaujal a nebyl pro ně jen nudnou činností, ale aby se u něj i pobavili. Dotazník můžeme použít i v jeho běžné verzi, nebo třeba zapojit vlastní kreativní myšlení.⁶⁵

Nejdříve byly vyhodnoceny a v grafu č. 7 znázorněny jednotlivé dílčí oblasti, kterých se školní klima týká, ty pak byly srovnávány mezi městskou a vesnickou školou. Poté byl vytvořen celkový graf č. 8 školního klimatu obou škol.

---

⁶⁵ ČAPEK, R. *Třídní klima a školní klima*. s. 245.

aby se tu vyznali i poslepu. Velice negativně děti vnímají *čistotu ve škole*, ve většině případů jsou to ale sami žáci, kteří si znečišťují školní prostředí, není to vinou špatného úklidu. Negativně je také vnímána *nálada na výuku*, ta se dala ale očekávat, který žák devátého ročníku se na vyučování těší a nemůže se ho dočkat!? Výrazný rozdíl lze zpozorovat na hodnotě *kvalita vztahu učitel – žák*, který je u městských žáků podstatně negativnější, oproti žákům na vesnici skoro až poloviční.

Graf 8: celkové školní klima na školách.

Z grafu vyplývá, že příznivěji shledávají školní klima děti z vesnice než děti z města. Jejich průměrná odpověď se pohybovala blíže ke kladným odpovědím. Děti z města však své školní klima nevidí také špatně, proto ani u nich by nemělo negativně ovlivňovat kázeňské prohřešky.

Komparace školního klima a kázeňských opatření žáků devátých tříd za první pololetí školního roku 2012/2013

Podívejme se nyní, zda tedy existuje závislost mezi školním klimatem a počtem kázeňských opatření žáků devátých ročníků. Jestliže když je klima školy žáků z vesnice příznivější než u žáků z města, měl by být počet kázeňských opatření u těchto žáků nižší, než u žáků z města.

Analýzou školské dokumentace bylo zjištěno, kolik a jakých kázeňských opatření bylo uděleno žákům devátých ročníků městské a vesnické školy za první pololetí školního roku 2012/2013, protože dotazníkové šetření žáků, týkající se školního

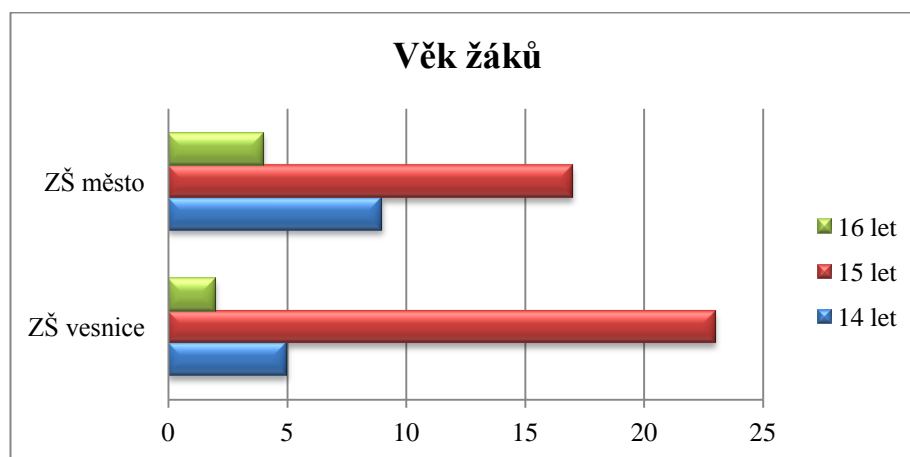
klimatu, bylo realizováno na začátku druhého pololetí, bylo právě zvoleno pololetí první.

Bylo zjištěno, že na základní škole ve městě se vyskytlo 14 případů, kdy bylo uloženo kázeňské opatření, z toho 13 napomenutí a důtek třídního učitele a jedna dvojka z chování. Na základní škole na vesnici bylo uděleno napomenutí a důtek třídního učitele 8, 2 ředitelské důtky a taktéž jedna dvojka z chování. Vyplývá z toho tedy, že klima školy má určitý vliv na chování žáků ve škole, že o trochu příznivější klima školy žáků z vesnice oproti žákům z města se odrazilo na počtu kázeňských opatření, ale jelikož rozdíl mezi nimi byl nepatrný, tak je relativně nepatrný rozdíl v počtu kázeňských opatření.

6.1.3 Vyhodnocení výsledků dotazníku

1. Věk

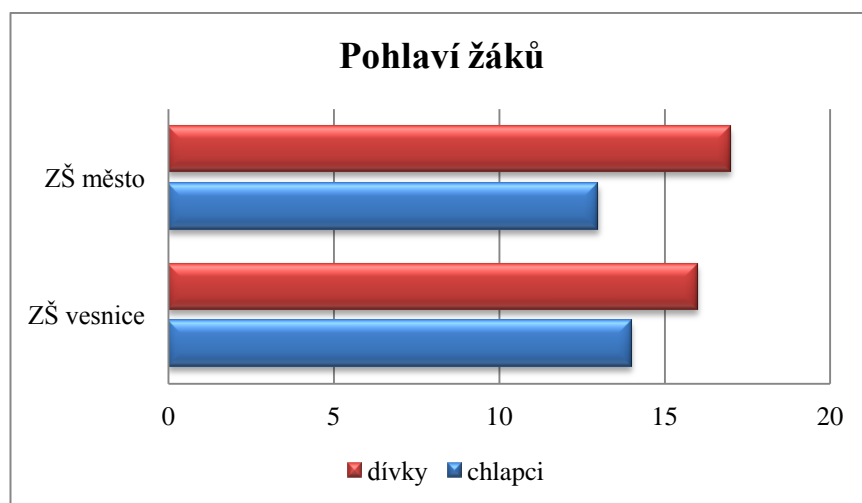
Graf 9: přehled věku žáků.

Věk žáků devátých tříd obou základních škol se pohyboval v rozmezí 14 – 16 roků. Na základní škole na vesnici se nacházelo 5 žáků ve věku 14 let, největší počet žáků mělo 15 roků, celkově 23 žáků, pouze 2 žáci měli 16 roků. Věk žáků ve městě byl o různorodější, 9 žáků mělo 14 let, o rok starší bylo 17 žáků a 16 let bylo 4 žákům.

2. Pohlaví: chlapec/dívka

Graf 10: přehled pohlaví žáků.

Výzkumu se zúčastnilo 30 žáků z vesnické základní školy, z toho bylo 16 dívek 14 chlapců. Ze základní školy ve městě se výzkumu zúčastnilo taktéž 30 žáků, zde však byl počet dívek 17 a chlapců bylo 13. V obou dvou případech se jedná o celkový počet žáků devátých tříd obou dvou škol.

3. Hodnotová orientace žáků

Tab. 3: přehled žebříčku hodnot žáků.

pořadí	hodnotová orientace žáků z vesnice	hodnotová orientace žáků z města
1.	zdraví	zdraví
2.	rodina	rodina
3.	přátelství	láska, partnerství
4.	láska, partnerství	přátelství
5.	vzdělání	vzdělání
6.	úspěšnost ve škole	slušnost, dobré chování
7.	slušnost, dobré chování	peníze, majetek
8.	peníze, majetek	volnočasové aktivity
9.	volnočasové aktivity	úspěšnost ve škole

10.	dobře vypadat	dobře vypadat
11.	náboženství	náboženství

V této otázce byl zájem zaměřen hlavně na hodnotu *slušnost, dobré chování*. U žáků z vesnice zaujímala 7. příčku, u žáků z města se umístila na 6. místě. Tato hodnota je pro žáky z města o příčku důležitější než pro žáky z vesnice, tudíž výsledek průzkumu veřejného mínění je opět nalomen.

Jinak se daly výsledky výzkumu poměrně očekávat, hodnoty *zdraví – rodina – přátelství – láska* většinou v takovýchto výzkumech obsazují přední příčky. *Vzdělání* v obou případech shodně obsazuje pátou pozici, žáci mu přiřkládají velkou důležitost.

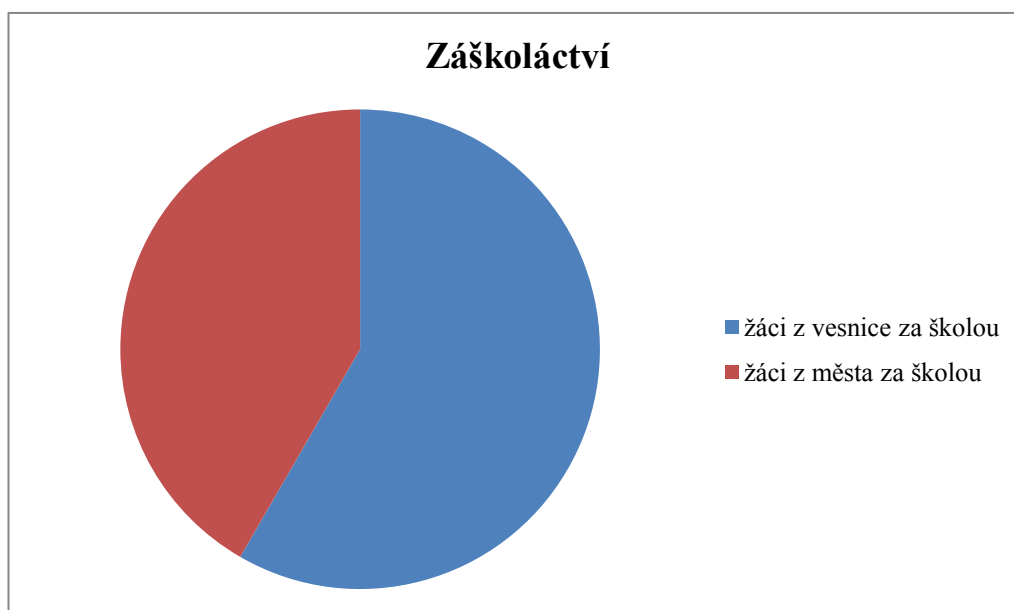
Výrazný rozdíl se vyskytuje u hodnoty *úspěšnost ve škole*, která u žáků z vesnice zaujímá 6. místo, u žáků z města až místo 9. Hodnota *peníze a majetek* jsou pro žáky poměrně důležité, na vesnici se objevuje na 8. místě a u městských žáků dokonce o jedno místo výš.

Docela bylo zarážející obsazení 9. příčky u *volnočasových aktivit* dětí z vesnice, možná je to tím, že na vesnici není tak široká nabídka kroužků, které by si žáci přáli navštěvovat a museli by tedy dojíždět do města, což se mnohým nechce, ale dovolila bych si tvrdit, že v obci Ratíškovice je poměrně velké množství jak sportovních, tak zájmových kroužků, které by mohli navštěvovat, možná zájem dětí o volnočasové aktivity upadá a čas raději tráví u počítače nebo venku s přáteli. I ve městě, kde je množství a možnost trávení volného času rapidně větší, se tato hodnota dostala poměrně na vysoký post, a to na 8. místo.

Předposlední příčka se týká vzhledu, zde se žáci shodli, že *vypadat dobře* není až tak důležité. *Náboženství* obsadilo v obou případech příčku poslední, víra pro dnešní děti a mládež není až tak podstatná, ale pro některé je stále poměrně důležitá.

4. Byl jsi už někdy za školou?

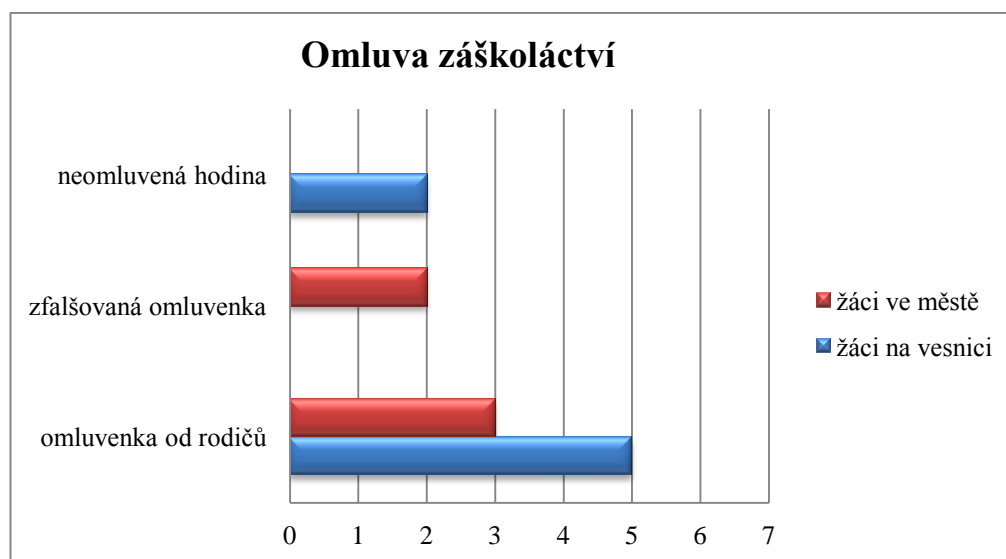
Graf 11: přehled počtu žáků za školou.

Z výzkumného šetření vyplývá, že se na vesnici nachází více žáků devátých tříd, kteří byli už někdy za školou. Zde se k záškoláctví přiznalo 7 dětí, z toho bylo 6 chlapců a 1 dívka. Ve městě se k záškoláctví přiznalo 5 dětí, z toho byli 3 chlapci a 2 děvčata. Když srovnáme výsledky veřejného mínění o ukázněnosti městských a vesnických žáků a přiznání žáků devátých tříd, jestli už byli někdy za školou, zjistíme, že ani tady se neshodují.

5. Pokud ano, jak jsi doložil svoji nepřítomnost?

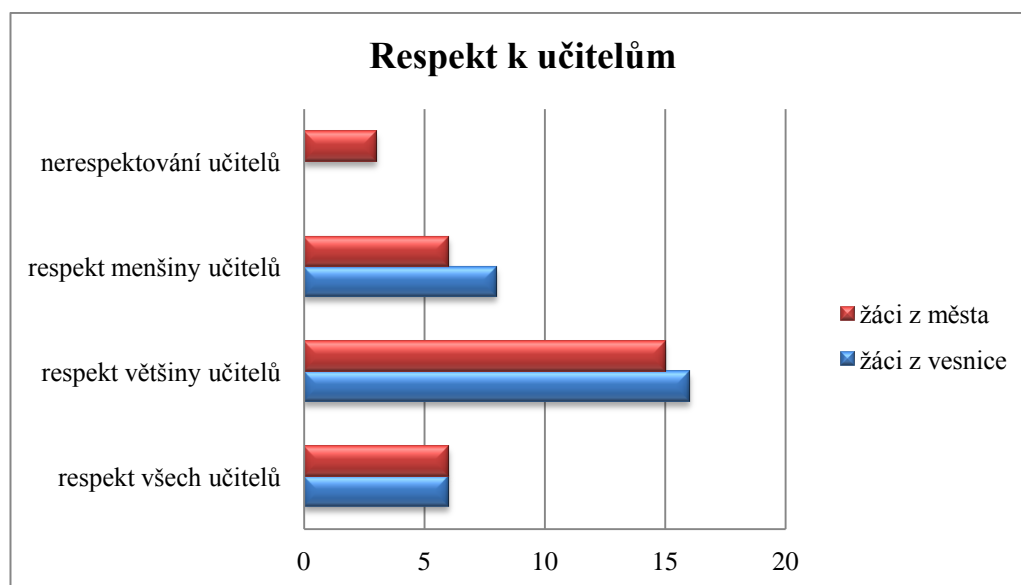
Graf 12: přehled způsobu doložení úmyslné nepřítomnosti ve škole.

Z grafu vyplývá, že v dnešní době převážně při záškoláctví děti pomáhají při zdůvodnění nepřítomnosti rodiče. Ze zmíněných 7 žáků z vesnice, kteří byli někdy za školou, jim v 5 případech napsali omluvenku právě rodiče, ve zbylých 2 případech měly děti neomluvené hodiny, což se mi jeví jako výchovně správné při porušení pravidel školního řádu při opuštění školy. I ve městě žákům s omluvenkou při bezdůvodném opuštění nebo nepříchodu do školy pomáhají rodiče, zde 3 dětem z 5 napsali omluvenku právě rodiče, zbylí 2 žáci se dopustili falšování, tedy dalšího porušení pravidel.

6. Máš respekt k učitelům?

Graf 13: přehled respektu žáků k učitelům.

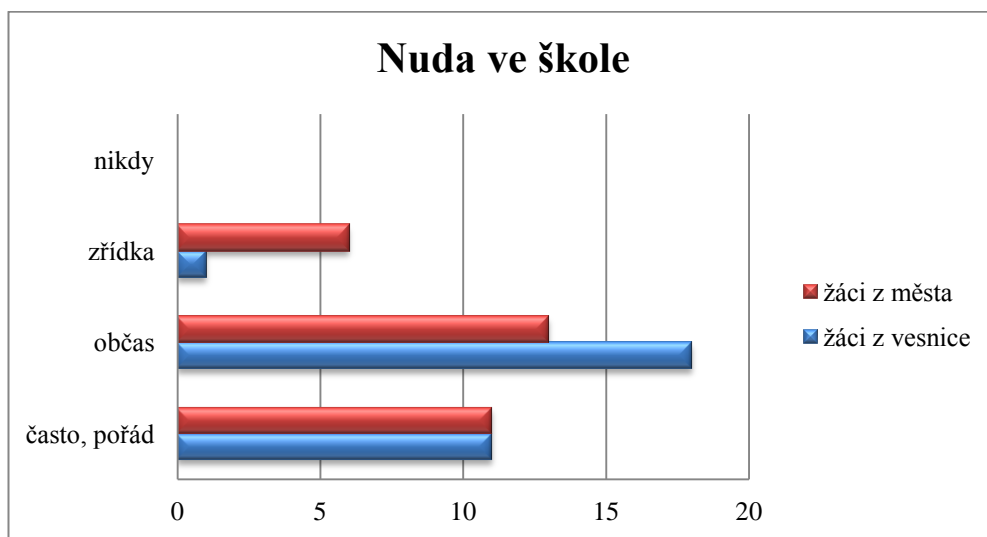

Graf nám znázorňuje, že většina žáků obou škol respektuje většinu učitelů těchto škol, na vesnici je to 16 žáků a ve městě o jednoho méně. Všechny učitele respektuje stejný počet žáků z města i vesnice, a to 6 z nich. Respekt menšiny učitelů převažuje u dětí z vesnice, zde je jich 8 a ve městě je jich o dva méně, ale zato 3 z žáků uvedli, že učitele nerespektují vůbec. Z grafu tedy vyplývá, že s respektem jsou na tom lépe děti z vesnice než z města.

7. Jak často se v hodinách nudíš?

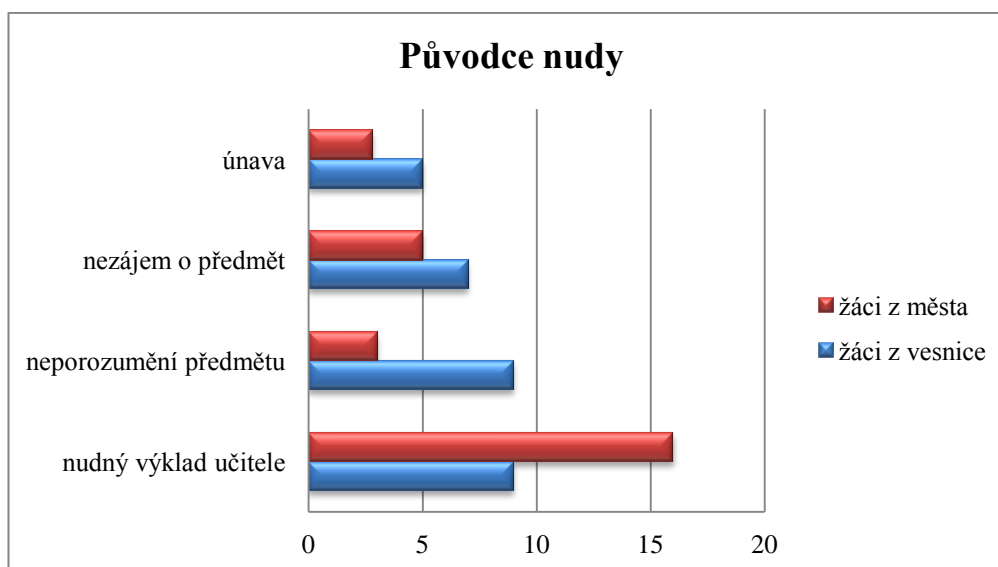
Graf 14: přehled nudy žáků v hodinách.

Který žák by se ve škole občas nenudil? Dokazuje to graf č. 14, kdy tuto odpověď volilo největší množství respondentů, 18 žáků z vesnické školy a 13 žáků ze školy městské. Často či skoro pořád se na obou dvou školách nudí žáci stejně, tedy 11 z nich na každé škole. Jen málokdy se žáci nudí ve škole ve městě, zde tuto odpověď uvedlo 6 z nich, oproti 1 žáku ze školy v obci. Odpověď, že se žáci nikdy nenudí, byla spíše tedy jen do počtu, jak jsem již říkala, každý se ve škole někdy nudí. Velmi záleží na tom, čím je nuda způsobena. Vhodné je zjistit původce nudícího se žáka, aby bylo možné tuto nudu eliminovat a odstranit. Příčinou nudy se bude zabývat následující otázka.

8. Když se ve škole nudíš, čím je nuda způsobena?

Graf 15: přehled původu nudy ve škole.

Učitelé z města by se měli zamyslet nad tím, jak zaujmout své žáky, aby nebyl jejich výklad příliš nudný, což způsobuje vyrušování ve třídě. Totiž 16 žáků z města uvádí, že se nudí, protože učitel neumí podat látku záživně. Někdy tomu tak ve školách bývá, že si učitelé pouze „splní svou povinnost“ tím, že odříkají látku monotónně, bez žádné intonace hlase, chuti nebo zápalu. Na vesnici tento důvod udává daleko méně žáků, celkem 9 z nich. Učitelé na vesnici by pak měli dávat pozor, jak látku vysvětlují. Musí se ujistit, zda výklad dával smysl a zda tomu všichni porozuměli. Nepochopení předmětu či látky udává 9 dětí z vesnice a pouze 3 děti z města. Nezájem o problematiku určitého předmětu, či nechuť z tohoto předmětu, je čistě subjektivní pro každého jedince a učitelé s tím těžko něco zmůžou, uvádí ji 7 vesnických žáků a 5 městských. Děti by si měly dávat pozor na režim dne a správnou životosprávu, aby nebyly unavené, jak jich uvádí 5 z vesnice a 3 z města.

6.2 Shrnutí a vyhodnocení empirické části

Výsledky z dotazovaných položek přinesly závěr výzkumu, bylo dosaženo stanovených cílů a všechny výzkumné otázky byly zhodnoceny.

6.2.1 Vyhodnocení výzkumných otázek

Výzkumná otázka č. 1 – Výzkum veřejného mínění ukázal, že výrazně větší procento občanů se domnívá, že kázeň je problematictější u žáků z města než u žáků z vesnice.

Výzkumná otázka č. 2 – Byly zjištěny četnosti kázeňských opatření v průběhu tří po sobě jdoucích školních letech na konkrétních základních školách a výsledky porovnány mezi sebou. Škola ve městě prokazovala nižší počet kázeňských opatření v průběhu všech tří let než škola na vesnici.

Výzkumná otázka č. 3 – Školní klima žáků devátých tříd je v obou školách značně příznivé, výsledky dotazníkového šetření byly o něco příznivější pro děti z vesnice.

Výzkumná otázka č. 4 – Postavení hodnoty *slušnost, dobré chování* na žebříčku hodnotové orientace u žáků devátých tříd z vesnice a u žáků devátých tříd z města je rozdílné. Příznivější postavení zaujímá tato hodnota u dětí z města, jedná se o 6. příčku z 11, u dětí z vesnice zaujímá pozici vyšší, tedy 7. místo.

Výzkumná otázka č. 5 – Výzkumem bylo zjištěno, že učitelé jsou hodnoceni převážně kladně, že jsou většinou žáky respektováni, v konkrétní městské škole je však respektováno o poznání méně učitelů než v konkrétní škole na vesnici.

Výzkumná otázka č. 6 – Bylo zjištěno, že míra nudy ve škole u žáků devátých tříd je značná, u dětí z vesnice je její zastoupení ve větší míře, než u žáků z města. Nudu nejčastěji způsobuje nudný výklad učitele a neporozumění učivu, dále pak nezájem o určitý předmět a únava žáků.

Závěr

V oblasti problematiky kázně ve škole záleží vždy na prostředí, ve kterém se škola nachází, nejen prostředí z hlediska města nebo vesnice, ale hlavně blízké okolí školy. Důležité pak je, jací žáci školu navštěvují, z jakého sociálního prostředí pochází, z jaké rodiny, jak moc jsou doma ke slušnosti vedeni. Často také nastává to, že stačí jeden problémový žák ve třídě, který strhává i ostatní, ač předtím neproblémové děti, vliv vrstevníků je ve škole obrovský. Také záleží na učiteli, jak si umí sjednat respekt a pořádek ve třídě, jeho stylu výchovy, na jeho osobnosti, protože někteří učitelé mohou vidět nějaké chování jako velice problémové, jinému se nejeví jako až tak špatné. Někteří učitelé některé věci přehnaně řeší, druzí je berou s klidem a nadhledem. Jeden by udělil kázeňské opatření, druhý ne, jedná se tedy o subjektivní názor a subjektivní hodnocení toho kterého učitele v té které škole.

V teoretické části mé diplomové práce jsem se zabývala vymezením a objasněním základních pojmů, které úzce souvisí s problematikou kázně. Jednalo se o základní vymezení pojmu školní kázeň, proč a k čemu slouží a je potřeba. Dále jsem se zaměřila na projevy a příčiny nekázně. Důležitou sekcí bylo řešení neukázněného chování, institucionální postup, tedy kam a na koho je možné se při řešení nekázně obrátit, zaměřila jsem se také na odměny a tresty, jakožto regulátoru ukázněného chování. Pro zajímavost jsem uvedla žákovské a pedagogické desatero, kterým by se měli všichni žáci a učitelé ve škole řídit, aby docházelo k příznivému a harmonickému průběhu života ve škole, k zamezení nekázně.

Cílem praktické části bylo zjistit a srovnat kázeň na základní škole ve městě a na základní škole na vesnici. Výzkum byl realizován pomocí tří dílčích cílů. Pro výzkum byly vybrány dvě základní školy, z toho jedna ve městě Hodonín a jedna v obci Ratíškovice, v okolí mého bydliště. Výzkumu se účastnili ředitelé a školní metodičky těchto škol, ještě také žáci jejich devátých ročníků. V neposlední řadě se do výzkumu zapojili i někteří občané ČR, převážně mí kamarádi a známí. Pro výzkum byla využita metoda kvantitativního šetření a při jeho zpracování bylo využito několik technik: analýza školské dokumentace, dotazník, průzkum veřejného mínění.

Ve výzkumu bylo zjištěno, že neplatí, že by každá škola z města měla méně ukázněné žáky než na vesnici. Lidé by se měli odpoutat od svých stereotypů a

radikálně neodsuzovat městské děti, že jsou horší, vulgárnější a problémovější. Liší se to město od města a obec od obce, ale hlavně škola od školy. Staré generace tvrdí, že dnešní děti a mládež jsou čím dál vulgárnější a neukázněnější, možná mají pravdu, ale až tak černě bych to neviděla. Je to všechno hlavně společností a tyto děti jsou jejím odrazem. Hlavně společnost by se měla zamyslet nad tím, zda honba za něčím, co je pomíjivé, má zastoupit to, co je velice důležité, tedy slušnost, ohleduplnost a vzájemná úcta.

Zpracování diplomové práce bylo pro mne velmi zajímavé a přínosné, dozvěděla jsem se řadu nových informací, blíže jsem se seznámila s problematikou kázně, jejími příčinami a řešením, jak jí vůbec předcházet. Také jsem změnila svůj názor, který jsem předtím zastávala, tedy že žáci z města jsou méně ukáznění než žáci z vesnice, že existuje určitě velké množství škol ve městě, kde se žáci chovají slušně.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Adéla Tomanová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	PhDr. PaedDr. Václav Klapal, Ph.D.
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Kázeň ve škole (srovnání kázně na základní škole ve městě Hodonín a na základní škole v obci Ratíškovice)
Název v angličtině:	Discipline in School (comparison of discipline at primary school in the city Hodonin and at primary school in the village Ratiskovice)
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá kázní ve škole. Je členěna do šesti kapitol, čtyři jsou součástí teoretické části a dvě součástí praktické části. První kapitola pojednává o školské kázní, vysvětluje pojem školní kázeň a popisuje její funkce. Druhá kapitola se zabývá projevy nekázně, zde jsou podrobně popsány a objasněny některé z nich: rušivé chování, záškoláctví, šikana, vandalismus a krádeže žáků. Třetí kapitola se zabývá příčinami nekázně. Čtvrtá kapitola se zabývá řešením kázeňských přestupků, prevencí kázně. Pátá a šestá kapitola je zahrnují výzkum kázně žáků na základní škole ve městě Hodonín a žáky na základní škole v obci Ratíškovice.

	<p>Ve výzkumu byla použita metoda dotazníkového šetření, analýza dokumentace škol a průzkum veřejného mínění.</p>
<p>Klíčová slova:</p>	<p>školská kázeň, projevy nekázně, rušivé chování, záškoláctví, šikana, vandalismus, krádež, příčiny nekázně, autorita učitele, řešení, prevence, minimální preventivní program, metody diagnostiky nekázně, odměny a tresty, pravidla chování</p>
<p>Anotace v angličtině:</p>	<p>The Diploma Thesis engages of discipline in school . It is divided into six chapters, four are components of theoretical part and two of practical part. The first chapter treats of school discipline, explains the concept of school discipline and describes its functions. The second chapter deals with the display of indiscipline, here are described in detail and illustrated some of them: disruptive behavior, truancy, bullying and vandalism and theft pupils. The third chapter engages in the causes of lack of discipline. The fourth chapter deals with the solutions of disciplinary offenses, the prevention of indiscipline. The fifth and sixth chapters include research and focuses on the discipline of pupils at primary school in the city Hodonin and pupils at primary school in the village Ratiskovice. In research was used the method of questionnaire examination, analysis of school documentation and public opinion polling.</p>

Klíčová slova v angličtině:	school discipline, display of indiscipline, disruptive behavior, truancy, bullying, vandalism, theft, causes of indiscipline, authority of teacher, solutions, preventiv, minimum preventive program, diagnostic methods of indiscipline, rewards and punishments, rules of behaviour
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1: Novinky v oblasti řešení kázeňských problémů Příloha č. 2: Dotazník pro žáky 9. tříd Příloha č. 3: Kontakty na subjekty činné v prevenci rizikového chování
Rozsah práce:	87 stran
Jazyk práce:	Čeština

BIBLIOGRAFIE

1. BENDL, S. *Jak předcházet nekázní, aneb, Kázeňské prostředky*. Praha: ISV, 2004. ISBN 80-86642-14-3.
2. BENDL, S. *Kázeňské problémy ve škole*. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-436-0.
3. BENDL, S. *Neukázněný žák: cesta institucionální pomoci*. Praha: ISV, 2004. ISBN 80-86642-36-4.
4. BENDL, S. *Školní kázeň: metody a strategie*. Praha: ISV, 2001. ISBN 80-85866-80-3
5. BENDL, S. *Školní kázeň v teorii a praxi*. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-432-2.
6. BENDL, S. *Ukázňná třída, aneb, Kázeňské minimum pro učitele*. Praha: Triton, 2005. ISBN 80-7254-624-4.
7. CANGELOSI, J. S. *Strategie řízení třídy: Jak získat a udržet spolupráci žáku při výuce*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-7367-118-2.
8. ČAPEK, R. *Odměny a tresty ve školní praxi*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1718-0.
9. ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7.
10. GAVORA, Peter. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno: Paido, 2005. ISBN 80-7315-104-9.
11. GRECMANOVÁ, . *Klima školy*. Olomouc: Hanex, 2008. ISBN 978-80-77409-010-3.
12. HAVLÍKOVÁ, M., KOLÁŘ, M. *Sociální klima v prostředí základních škol ČR*. Výzkumná studie, projekt IDM Praha – MŠMT, Praha 2001.

dostupné na <http://jeronymklimes.webpark.cz/mojeprace/socialniklima.pdf>

13. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5
14. KAŠOVÁ, J. *Škola trochu jinak. Projektové vyučování v teorii a praxi*. Kroměříž: Iuventa, 1995.
15. KAŠPÁRKOVÁ, J. *Výzkumný nástroj pro evaluaci školního klimatu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1852-0.
16. KOLÁŘ, Z., ŠIKULOVÁ, R. *Hodnocení žáků*. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 80-247-0885-X.
17. KOLÁŘ, Z. *Výkladový slovník z pedagogiky*. Praha : Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2.
18. KYRIACOU, Ch. *Klíčové dovednosti učitele*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-022-7.
19. KYRIACOU, CH. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-945-3.
20. MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2310-5.
21. MATĚJČEK, Z. *Po dobrém, nebo po zlém?* Praha: Portál, 2000. ISBN 80-85282-83-6.
22. Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení č.j. 24 246/2008-6.
23. Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže č. j. 14514/2000 – 51).
24. NELEŠOVSKÁ, A., *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0738-1.
25. NĚMEC, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2002. ISBN 80-7315-012-3.

26. OBST, O. *Didaktika sekundárního vzdělávání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci 2006. ISBN 80-244-1360-4.
27. ONDRÁČEK, P. *Vyrušování, neposlušnost a odmítání spolupráce: podněty pro pedagogickou práci s žáky, kteří se chovají při výuce nápadně rušivě*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2001. ISBN 80-7194-378-9.
28. PASCH, M. a kol. *Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině: Jak pracovat s kurikulem*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-127-4.
29. PATOČKA, J. a kol. *Vybrané spisy J. A. Komenského. Sv. I*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958.
30. PAVELKOVÁ, I. *Motivace žáků k učení: Perspektivní orientace žáků a časový faktor v žákovské motivaci*. Praha: UK, 2002. ISBN 80-7290-092-7.
31. PRŮCHA, J. *Učitel: současné poznatky o profesi*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-621-7.
32. PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.
33. ROTTEROVÁ, B. *Kázeň a problematika jejího utváření*. Praha: Universita Karlova, 1973.
34. SVĚTLÍK, J. *Vnitřní prostředí školy. Ředitelské listy*. Praha: Agentura STROM, 2008, č. 7, s. 1-2. ISSN 1210-6313.
35. TYŠER, J. *Školní metodik prevence*. Most: Hněvín, 2006. ISBN 80-86654-17-6.
36. UHER, J. *Problém kázně*. V Praze: Dědictví Komenského, 1924.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Novinky v oblasti řešení kázeňských problémů

Projekt pokusného ověřování Individuálního výchovného plánu

V rámci své diplomové práce jsem také zjišťovala, jak ministerstvo aktuálně řeší problematiku kázně ve školách. Zda existuje nějaký projekt nebo program, které by se této problematice věnoval. Na internetových stránkách MŠMT mne zaujal fakt, že na českých základních školách právě probíhá projekt pokusného ověřování Individuálního výchovného plánu tzv. „Smlouvy s rodiči“. Tento projekt byl spuštěn v září roku 2011 tehdejším ministrem školství Josefem Dobešem. Přihlásilo se do něj 36 škol, nakonec se do ověřování dobrovolně zapojilo ale o jednu méně, tedy 35 základních škol. Pilotní projekt se měl realizovat pouze ve školním roce 2011/2012 a zavedení této nové metody do všech škol by pak proběhlo v následujícím školním roce 2012/2013. Plány MŠMT však nevyšly a 10. prosince 2012 bylo zahájeno prodloužení pokusného ověřování, počet škol již ale od předchozího školního roku vzrostl z počtu 35 na 43 základních škol. Ukončeno má být 30. června 2013, poté se vyhodnotí výsledky tohoto pilotního projektu a do konce října 2013 bude na jejich základě vypracována závěrečná zpráva, která přinese poznatky z obou dvou let prověřování. Jak to všechno nakonec dopadne a zda se daná koncepce osvědčí, se však musíme nechat překvapit a doufat, že by se tím problematika řešení nekázně ve škole posílila, a že to není jen další ztráta času a finančních prostředků.

Individuální výchovný plán, tzv. Smlouvy s rodiči

Co to vůbec Individuální výchovný plán, či tzv. Smlouva s rodiči, je, jaký je obsah a cíl celého projektu pokusného ověřování tohoto plánu a jak se při něm konkrétně postupuje?

Přesnou definici najdeme v pokynu MŠMT, který uvádí, že „*Individuální výchovný plán je dohoda s rodiči, u jejichž dětí se objevují opakované výchovné problémy, přestupky proti školnímu řádu nebo pravidlům třídy, které negativně působí na proces vzdělávání. Obsahuje konkrétní úkoly a závazky pro učitele či vychovatele, rodiče i samotného žáka.*“⁶⁶

Hlavním cílem zmíněného projektu je tzv. „*nová forma školní péče o žáky, kteří narušují školní výuku*“.⁶⁷ Jedná se o postup při prevenci problematického chování žáků 1. až 9. tříd základních škol, dětí ve školní družině a školním klubu. Při řešení všech výchovných problémů spolupracuje škola hlavně s rodinou, s ostatními orgány a dalšími institucemi. Dochází rovněž k posílení poradenské služby ve škole. To vše se odehrává za pomoci využití určitých prospěšných podpůrných pedagogických, psychologických, sociálních, zdravotních, terapeutických a dalších opatření, kdy jsou k dosažení cílů využívány takové metody, ke kterým patří zejména analýza školské dokumentace, dotazníkové šetření, pozorování, kvalitativní analýza, kasuistika, případová studie, rozhovory s učiteli a řediteli škol. Výchovná opatření typu sankcí, trestů, ty co jedince nutí k určitému jednání, se individuální výchovný plán snaží eliminovat a pokouší se hledat alternativní způsoby řešení.

---

⁶⁶ Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže č. j. 14514/2000 – 51)

⁶⁷ Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže č. j. 14514/2000 – 51)

Příloha č. 2: Dotazník pro žáky 9. tříd

Dobrý den,

jmenuji se Adéla Tomanová a jsem studentkou Univerzity Palackého v Olomouci. Ráda bych Vás poprosila o vyplnění následujících 2 dotazníků, které budou sloužit pro získání informací pro praktickou část mé diplomové práce. Dotazníky jsou zcela anonymní. Moc Vám děkuji za vyplnění, a tím za Vaši pomoc.

S pozdravem a přáním hezkého dne

Adéla Tomanová.

V následujícím dotazníku je 8 otázek, první dvě jsou informační, zde uveďte svůj věk a zakroužkujte pohlaví. Poté následuje jedna otázka, kde připisujete daným jevům hodnotu podle určitého kritéria. Dále následují otázky, u nichž máte na výběr z několika odpovědí, volte však vždy jen jednu. Prosím o pravdivé vyplnění, přiřazení, výběru a zakroužkování Vašich odpovědí.

1. Věk:

2. Pohlaví: chlapec / dívka

3. Využij všech čísel od 1 – 11 (1 – nejdůležitější, 11 – nejméně důležité) a přiřaď je daným jevům hodnot, které preferuješ:

- zdraví
- láska, partnerství
- dobře vypadat
- přátelství
- rodina
- vzdělání
- peníze, majetek
- volnočasové aktivity

- úspěšnost ve škole
- slušnost, dobré chování
- náboženství

4. Byl jsi už někdy za školou?

- a) ano
- b) ne

5. Pokud ano, jak jsi doložil svoji nepřítomnost?

- a) omluvenku mi napsali rodiče
- b) omluvenku jsem zfalšoval
- c) měl jsem neomluvenou hodinu

6. Máš respekt k učitelům?

- a) ano, respektuji všechny učitele
- b) ano, respektuji většinu učitelů
- c) ano, respektuji ale pouze menší část učitelů
- d) ne, nerespektuji nikoho z učitelů

7. Jak často se v hodinách nudíš?

- a) často, skoro pořád
- b) občas
- c) zřídka
- d) nikdy

8. Když se ve škole nudíš, čím je nuda způsobena?

- a) nudný výklad učitele
- b) nerozumím předmětu, nejde mi předmět
- c) nezáměřím o problematiku určitého předmětu, nebaví mě předmět
- d) únava

V následujícím dotazníku, prosím, označte na stupnici, jak vidíte situaci ve škole v rámci uvedených oblastí, podle následujícího vzoru:

Popis určité oblasti					
velmi nízká			velmi vysoká		
1	2	3	4	5	6

Jestli jste náhodou ještě na vážkách, jak postupovat, protože Vám předchozí popis postupu připadal nejasný, tak Vám to vysvětlím úplně jednoduše – hodnocení je to skoro stejné, jako je známkování ve škole, jenom se liší počtem stupňů klasifikace.

Prosím, pamatujte, že popisy, které jsou uvedeny u jednotlivých výroků (např. „jít z podlahy“), jsou pouze obrazná vyjádření, které Vám mají ulehčit odpovídání, v žádném případě nejsou myšleny doslova. Pro svůj komentář k jednotlivým výročkům můžete využít volný řádek. Prosím Vás ale, aby Vaše komentáře byly konstruktivní – formulujte je jako přání.

Škola

Prostředí školy					
jako v mých snech			jaké prostředí?		
1	2	3	4	5	6

Komentář:

.....

V naší škole					
bych mohl jít z podlahy			bych zaměstnal dalších pět uklízeček		
1	2	3	4	5	6

Komentář:

.....

Sociální zařízení školy jsou					
jako by je čistil sám Mr. Propper			jako po povodni		
1	2	3	4	5	6

Komentář:

.....

Technická vybavenost školy mi přijde					
Supercool			jako z časů mojí babičky		
1	2	3	4	5	6

Komentář:

.....

V naší škole					
se skvěle vyznám			potřebuji k orientaci mapu		
1	2	3	4	5	6

Komentář:

.....

Vedení školy					
vyřeší všechny moje problémy			je mým největším problémem		
1	2	3	4	5	6

Komentář:

.....

V sekretariátu se mnou jednají					
jako s váženým klientem			jako s kanálovou krysou		
1	2	3	4	5	6

Komentář:

.....

Když učitelé přijdou do třídy					
už se těším na vyučování			zhrozím se/upadnu do šoku		
1	2	3	4	5	6

Komentář:

.....

Když nám učitelé vysvětlují látku					
je mi hned všechno jasné			rozumím tomu jako koza navigaci parníku		
1	2	3	4	5	6

Komentář:

.....

Odborné znalosti učitelů odpovídají					
univerzitním profesorům			hromadě spadaneho listí		
1	2	3	4	5	6

Komentář:

.....

Pracovní listy učitelů jsou					
opravdu zajímavé			absolutně fadní		
1	2	3	4	5	6

Komentář:

.....

Testy/písemky					
jsou příliš těžké			pro předškoláky		
1	2	3	4	5	6

Komentář:

.....

Známkování je					
férové a jasné			úplně zmatené		
1	2	3	4	5	6

Komentář:

.....

Vztah mezi žáky a učiteli					
přátelský			žádný vztah neexistuje		
1	2	3	4	5	6

Komentář:

.....

Obsah a úroveň výuky je jako					
na univerzitě			v lesní školce pro stromečky		
1	2	3	4	5	6

Komentář:

.....

Obsah výuky je					
použitelný v top firmě			praxi velmi vzdálený		
1	2	3	4	5	6

Komentář:

.....

Projekty					
jsou obsahově velmi zajímavé			jaké projekty?		
1	2	3	4	5	6

Komentář:

.....

V rámci projektu					
máme možnost se vždy zeptat			na nás všichni učitelé kašlou		
1	2	3	4	5	6

Komentář:

.....

Když přemýšlím o tom, jak nás na této škole připravují na přijímací zkoušky					
vděčností bych všechny objal			nikdy bych se neodvážil jít k přijímacím zkouškám		
1	2	3	4	5	6

Komentář:

.....

Třídní klima je					
jako v romantickém filmu			Horor		
1	2	3	4	5	6

Komentář:

.....

Doporučili byste školu někomu dalšímu?					
no stoprocentně!			ani kdyby mi za to platili!		
1	2	3	4	5	6

Komentář:

.....

Příloha č. 3: Kontakty na subjekty činné v prevenci rizikového chování

Kriminalita, právní vědomí

- Policie ČR Hodonín – **Preventivně informační skupina** - 974 633 207 (Mgr. Prokopová)
- jinak obvodní oddělení dle místa:
Policie městská Kyjov 518 697 461, Hodonín 518 345 000, Veselí n. M. 518 322 895

Záškoláctví

- PPP Hodonín 518 351 529,
odloučené pracoviště: Kyjov 518 615 082, Veselí n. M. 518 324 112
- PČR 158
- OSPOD – kurátoři pro děti a mládež:
MěÚ Kyjov Mgr. Presová 518 697 489,
MěÚ Hodonín Mgr. Chválová 518 316 400, Mgr. Prokopová 518 316 320,
MěÚ Veselí n. M. Mgr. Koryčánková 518 670 234

Alkohol, kouření

- Mgr. Petra Nekvapilová 776610105
- P-centrum Hodonín 518 341 003
- K-centra: KC Kyjov 518 611 589, KC Břeclav 519 326 169, Hodonín 518 343 842

Drogy, závislosti

- K-centra: KC Kyjov 518 611 589, KC Břeclav 519 326 169, Hodonín 518 343 842
- OS. KROK, Kyjov 518 616 801
- P-centrum Hodonín 518 341 003
- Poradenské centrum pro drogové závislosti Brno 548 526 802
- Sdružení podané ruce 549211 178

Vztahy ve třídě, šikana

- PPP Hodonín 518 351 529,
odloučené pracoviště: Kyjov 518 615 082, Veselí n. M. 518 324 112
- PČR 158
- OSPOD – kurátoři pro děti a mládež:
MěÚ Kyjov Mgr. Presová 518 697 489,
MěÚ Hodonín Mgr. Chválová 518 316 400, Mgr. Prokopová 518 316 320,
MěÚ Veselí n. M. Mgr. Koryčánková 518 670 234
- SVP Uh. Hradiště 572 564 520

AIDS/HIV, sexuální chování

- Národní linka AIDS 800 144 444
- Mgr. Petra Nekvapilová 776 610105
- projekt Hrou proti AIDS

Zdravý životní styl

- Státní zdravotní ústav – Oddělení podpory zdraví, dislokované pracoviště
Hodonín, Mgr. Petra Nekvapilová a MUDr. Michaela Trnková: 511 100 668,
776 610105

Mezilidské vztahy

- Psychocentrum Domeček Hodonín, o.p.s. (psychologická poradna):
518 344 345, 603 289 960, www.psychocentrumdomecek.cz
- Občanské sdružení KROK Kyjov: 518 324 557, 739 084 422, www.oskrok.cz

Telefonní linky

Brněnská Linka naděje: 547 212 333

Sdružení Linka bezpečí: 116 111, www.linkabezpeci.cz

SPONDEA Brno (násilí na dětech): 541 235 511, 6608 118 088, www.spondea.cz

DONA (obětím domácího násilí): 251 511 313, www.donalinka.cz